

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของ ผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะศึกษา โดยเสนอตามลำดับดังนี้

1. การเรียนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา
2. องค์ประกอบของผู้ปกครองที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียน
3. บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การเรียนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาแล้วว่า ศิลปะศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น และมีบทบาทสำคัญในการช่วยส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และ สังคมอย่างกว้างขวางที่สุด เพราะได้พบกับความจริงว่า เด็กทุกคนมีพลังอำนาจของการแสดงออก ถ้า ได้รับการสนับสนุนด้วยการจัดกิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสม ให้เด็กเก่ง ตามกำลังและสติปัญญาความสามารถของแต่ละคน เมื่อใดที่เด็กรู้สึกว่าการแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ทางศิลปะ แล้วก็จะกระทำในแบบฉบับของตนเอง ศิลปะศึกษามีกิจกรรมอยู่มากมายในชั้นที่จะตอบสนองความต้องการและ เปิดโอกาสท้าทายให้เด็กแสดงออกอย่างกว้างขวาง การแสดงออกของเด็กย่อมมีความแตกต่างกันไปตามวัยที่เปลี่ยนแปลงไป เด็กเล็กจะมีลักษณะการแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบหนึ่ง ส่วนเด็กโตก็จะพัฒนาไปอีกลักษณะหนึ่ง นอกจากนี้การแสดงออกทางศิลปะยังมีความแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล พื้นฐานการเรียนรู้ ประสบการณ์ และสภาพสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527)

กิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นกิจกรรมสำคัญในหลักสูตร และการเรียนศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาจะช่วยให้เด็กเข้าใจตัวเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อมตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการในทุกด้าน

เป้าหมายที่สำคัญของการเรียนการสอนศิลปะศึกษา เพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ คือ คนที่มีความรู้คู่กับความงาม กระบวนการเรียนรู้ คือ การพยายามปลุกความคิดของผู้เรียนให้ก่อรูปร่างขึ้นมา มิใช่ปลูกฝังความคิดของครู ที่มีอยู่แล้วลงไปในตัวเด็ก ในความหมายของการเรียนการสอนที่กล่าวมานี้ อาจจะอธิบายได้ว่า การเรียนการสอนมิได้หมายถึงการให้คำตอบสำเร็จรูป หากแต่มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาศิลปะ ที่ประกอบด้วยเรื่องราวของประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ประณีต ถ้าเราสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามเป้าหมายของการเรียนการสอนศิลปะ ซึ่งผู้เรียนเข้าถึงศิลปะเสียแล้ว การที่จะระบออะไรก็ง่าย เพราะโลกทัศน์ของศิลปะเป็นการแสดงออกของการสร้างสรรค์ และจินตนาการที่ลึกซึ้งมีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษยชาติ ถ้าบุคคลในสังคมของชาติมีความรู้ มีรสนิยมที่ดีทางศิลปะ ย่อมจะสะท้อนถึงคุณค่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529 : 111)

จากหนังสือคู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 : 35) ได้เขียนไว้ว่า ศิลปะศึกษาเป็นเครื่องมือทางการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาชีวิตสังคม และสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็กในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การรู้คุณค่าทางศิลปะ การรักษาความสะอาด รักความสวยงาม และความเป็นผู้มีรสนิยมที่ดี ศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทางอารมณ์ของเด็ก การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กอย่างถูกต้อง จะช่วยพัฒนาความรู้สึกต่าง ๆ ของเด็กได้เป็นอย่างดี

ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นกระบวนการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดจนพัฒนาการด้านต่าง ๆ วิธีสอนศิลปะศึกษาจึงต่างจากการสอนวิชาสามัญทั่วไป เพราะว่ามีลักษณะวิชาศิลปะศึกษา เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริง และการคิดค้นแก้ปัญหา (อารี สุทธิพันธ์, 2535) และวิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวถึงการพัฒนาทางศิลปะนิยว่า ศิลปะนั้นจะมุ่งส่งเสริมให้เด็กเป็นคนดีพร้อมในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการให้เด็กมีความมั่งคั่งในทางสร้างสรรค์อย่างสูงสุด ส่งเสริมให้เด็กเติบโตตามจุดประสงค์ของการศึกษาว่าวิชาศิลปะศึกษา ในระดับประถมศึกษาจัดอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นกลุ่มที่วาดด้วยกิจกรรมที่สร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดีกิจกรรมที่จะช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัย ได้แก่ กิจกรรมจริยศึกษา ศิลปะศึกษา พลศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์

ศิลปศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาทางอารมณ์ของเด็กได้เป็นอย่างดี การมองเห็นความสวยงามต่าง ๆ เริ่มด้วยการสังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็กเป็นอันดับแรก การเริ่มเรียนศิลปศึกษา ในช่วงแรกจึงควรฝึกให้เด็กได้สังเกตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม สะอาด มีระเบียบ เพื่อฝึกให้เด็กเกิดความรู้สึกจากการสังเกตสิ่งอื่น ๆ เหล่านี้ฝึกให้เด็กเปรียบเทียบด้วยการให้สังเกตธรรมชาติ ที่มีลักษณะตรงกันข้าม เช่น ธรรมชาติที่เขียวแห้ง ชาติความมีระเบียบ รกรุงรัง ให้บอกความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วนำความรู้สึกต่าง ๆ ที่ได้รับด้วยการถ่ายทอดความคิดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ถ้าเด็กได้สัมผัสกับสิ่งที่สวยงาม สะอาด เรียบร้อย เด็กก็จะเกิดความชื่นชมในสิ่งที่พบเห็น และสามารถแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกในความงาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527)

การฝึกปฏิบัติทางศิลปศึกษานั้น ได้จัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นรูปแบบต่าง ๆ ให้เลือกนำไปให้เด็กได้แสวงหาประสบการณ์ ด้วยการให้วาดภาพระบายสี ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพ สร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่าง ๆ ฯลฯ กระบวนการเรียนการสอนนั้น ได้ใช้ในลักษณะให้เด็กฝึกกระบวนการคิด ด้วยการศึกษา สังเกต ค้นคว้า วิเคราะห์ สืบค้น ตรวจสอบ เปรียบเทียบ ทดลอง และแก้ปัญหา โดยนำเทคนิคต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ และแสดงออกทางศิลปะ การให้เด็กฝึกกระบวนการคิด จะสามารถจัดได้มากในงานศิลปะ (กรมวิชาการ, 2533 : 35-36)

ในการจัดการศึกษาของเราในประเทศไทยนั้น ได้วางความมุ่งหมายทั่วไปไว้ในการที่จะอบรมเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีของชาติ ในระบอบประชาธิปไตยได้ ในภาพหน้า การสอนศิลปศึกษาในแนวใหม่ ตั้งอยู่บนรากฐานของจิตวิทยาว่าด้วยการเรียนรู้ปรัชญาของการศึกษาตามแบบประชาธิปไตย ซึ่ง Ragan (อ้างถึงใน อุทัยวรรณ บัวผัน, 2531) กล่าวไว้ว่า... การเตรียมโครงการที่ยืดหยุ่นได้ เพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนเกิดความเจริญงอกงาม โอกาสที่จะให้เด็กแสดงออกมาทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมพัฒนาการทางความรู้สึกต่อความงามของศิลปะที่ตนได้ประดิษฐ์ขึ้น เป็นการช่วยให้เกิดการสังเกตและช่วยให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการสร้างให้เกิดทักษะความเข้าใจ ดังนั้นในการสอนศิลปศึกษาตามวิธีใหม่ คือ ช่วยทำให้เด็กรู้จักหน้าที่และความหมายของศิลปะ โดยให้ศิลปะบูรณาการอยู่ในหลักสูตรในความเป็นอยู่ทางบ้าน ในชุมชน ตลอดจนประเทศชาติ เหตุนี้เราจึงสอนศิลปะในโรงเรียน การเรียนศิลปะจึงควรเรียนจากประสบการณ์และการกระทำให้มากที่สุด ส่งเสริมความต้องการของเด็กตามธรรมชาติ เช่น ตามนิสัยของเด็กทั่วไปอยากรู้ อยากเห็น ต้องการรู้ในสิ่งที่พบเห็นหรือได้ยินได้ฟัง หรือจากเหตุการณ์แวดล้อมในชีวิตประจำวัน ไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบเคลื่อนไหวอย่างเสรี ประสบการณ์เหล่านี้ถ้าจัดให้มีขึ้นในวิชาศิลปศึกษา ย่อมจะส่งเสริมความเจริญงอกงามของ

เด็ก ซึ่งวิรุณ ตั้งเจริญ (2527 : 202) กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมศิลปะศึกษาว่า มีประโยชน์หลายด้าน ดังนี้คือ

ในด้านกาย กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้มีการเคลื่อนไหว และการใช้เครื่องมือออกแรงในการฉีกกระดาษ การตัดกระดาษ นวดคลีง ปั้นดิน การเลื้อย การตัดไม้ จะช่วยทำให้ร่างกาย กล้ามเนื้อในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเจริญเติบโต

ในด้านอารมณ์ ศิลปะช่วยให้มีความซาบซึ้ง ชื่นชมและรู้คุณค่าในธรรมชาติ ในความงามของสิ่งของสิ่งที่ตั้งามรอบ ๆ ตัวของเด็ก ตลอดจนการสัมผัสผลในการทำกิจกรรมและการทำงานต่าง ๆ ของเด็กเอง ย่อมช่วยสร้างความเจริญทางด้านอารมณ์

ในด้านสติปัญญา ศิลปะช่วยเสริมสร้างให้เกิดปัญญา ความรู้ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง และสามารถสร้างสรรค์ในสิ่งที่ต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ที่บ้าน โรงเรียนและชุมชน เพื่อการแต่งกาย จัดบ้าน จัดสวน จัดดอกไม้ และการซื้อหาอุปกรณ์เครื่องใช้เครื่องตกแต่ง ตลอดจนการสร้างสรรค์ศิลปะ ในวิธีต่าง ๆ

ในด้านสังคม ศิลปะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี และการรู้จักทำงานร่วมกัน ร่วมมือกัน โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และรู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนการวิจารณ์ ตีชม อันจะเกิดประโยชน์อันเป็นวิถีทางของชาติไทย

สวัสต์ จงกล (2529 : 242) เขียนไว้ว่า ในการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้นั้นคงไม่มีอะไร ดีกว่าการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในวงการศึกษาน่าจะมีการยอมรับกันว่า ศิลปะเป็น “ภาษาธรรมชาติ” ซึ่งคนส่วนใหญ่จะเข้าใจและสื่อสารกันได้ เราควรคิดว่าศิลปะเป็นเสมือนภาษาและเป็นภาษาที่มีชีวิต จึงน่าจะมี “ภาษาศิลปะ” ขึ้นอีกด้วย ดังนั้น สังคมมนุษย์ในอนาคตคงจะมีเวลาที่คิดกระทำอะไรในทางสร้างสรรค์มากขึ้น การเรียนการสอนศิลปะศึกษาอาจจะเป็นวิชาการศึกษาของคนผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในอนาคตได้ และถ้าวิธีการนี้สำเร็จขึ้นมาได้ ก็หมายความว่า การเรียนการสอนอย่างนี้จะเป็นการปลูกฝังให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ จะเป็นการศึกษาของคนในสังคม ซึ่งเราคาดว่า ในวันข้างหน้าทุกคนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ และได้รับประโยชน์ได้มากกว่าประโยชน์ที่ได้รับจากระบบการศึกษาในปัจจุบัน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2529 : 243-245) เขียนไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ประสบผลสำเร็จ แปลกใหม่ และดีกว่าเดิม ในขณะที่ประเทศของเรากำลังพัฒนา ถ้าเรามีบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาชาติมากขึ้น

ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก จุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญมาก คือ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทางโรงเรียนควรจัดโปรแกรมที่เหมาะสมในการพัฒนาความสามารถด้านนี้ของเด็กให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถส่วนบุคคล และเพื่อให้เขาสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ไปใช้ในการทำงาน และเพื่อเป็นกำลังของชาติในอนาคต

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สามารถแสดงออกได้หลาย ๆ แบบ เช่น ทางดนตรี การเคลื่อนไหว การแสดงละคร งานศิลปะอื่น ๆ หรือแม้แต่การแสดงออกทางภาษา การส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสดแสดงความคิดสร้างสรรค์ จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็ก ดังนี้

1. ความเป็นอิสระ

กิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางสร้างสรรค์ จะเป็นการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมดนตรี วาดภาพ การแสดงละคร หรือการใช้วัสดุต่าง ๆ ครูควรวางวัสดุอุปกรณ์ไว้ในที่เด็กจะหยิบมาใช้ได้ และมีโอกาสเลือกหยิบได้ตามความพอใจ ในขณะเดียวกันเด็กก็จะสามารถแลกเปลี่ยนความคิดของตนกับเพื่อน ๆ ได้

2. สุนทรีย์ภาพ

การทำให้เด็กรู้จักชื่นชม และมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งผู้ใหญ่ควรทำตัวอย่างโดยการยอมรับและชื่นชมในผลงานของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีสุนทรีย์ภาพในเด็ก ทำได้โดยฝึกให้เด็กเห็นว่าทุก ๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา ส่งเสริมให้รู้จักสังเกต เห็นสิ่งผิดแปลกในสิ่งธรรมดา และฝึกให้สนใจในสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ คน

3. ความพอใจ และความสนุกสนาน

ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ เด็กควรทำตามความพอใจ และมีความสนุกสนาน ในขณะที่เด็กกำลังเล่นสมมุติ แสดงละคร หรือเล่นบลิ๊อค เด็กจะพูดคุยและเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะแสดงออกซึ่งความคิดของเขา และเป็นการพัฒนาภาษาไปด้วย การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยทำให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ เข้าใจตนเองว่ามีความคิดที่ดีและมีความสามารถหลายอย่าง และองค์ประกอบที่จะช่วยให้เด็กเกิดความพอใจและสนุกสนานในขณะที่ทำกิจกรรมคือ เวลาและสถานที่ เด็ก

ต้องการเวลาทำงานมากพอที่เขาจะทำได้เสร็จตามความพอใจ และเด็กต้องการเนื้อที่กว้างขวางพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างสนุกสนาน

4. การลดความตึงเครียดทางอารมณ์

การทำงานสร้างสรรค์เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ ความก้าวร้าวลง การที่เด็กตีกลอง ปั่นดินน้ำมัน ตอกตะปู แสดงบทบาทสมมุติ การเล่นดนตรี หรือทำงานศิลปะ เป็นการแสดงออกและผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด

5. การสร้างนิสัยการทำงานที่ดี

ในขณะที่เด็กทำงานต่าง ๆ ครูควรสอนระเบียบและนิสัยที่ดีในการทำงานควบคู่ไปด้วย เช่น หัดให้เด็กรู้จักเก็บของเป็นที่ ล้างมือ เมื่อทำงานเสร็จแล้ว เป็นต้น

6. การพัฒนากล้ามเนื้อมือ

ขณะที่เด็กทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เด็กจะสามารถพัฒนากล้ามเนื้อทั้งใหญ่และเล็กได้ เด็กจะสามารถพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่จากการเล่นดนตรี การเคลื่อนไหว การเล่นบล็อก การเล่นเครื่องสนาม และพัฒนากล้ามเนื้อเล็กจากการตัดกระดาษ ประดิษฐ์ภาพ วาดภาพด้วยนิ้วมือสี ฯลฯ การตัดภาพต่อภาพ การเล่นเกมตอกตะปู กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมือและสายตาควบคู่ไปด้วย

7. การสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง

เด็กจะชอบทำกิจกรรม และใช้วัสดุต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กัน เพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นโอกาสที่เด็กจะได้ใช้ความคิดริเริ่ม และจินตนาการของเขาค้นคว้าสำเร็จ ผักฝนและสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นจากการใช้วัสดุซ้ำ ๆ กัน ดังนั้น ครูจึงควรจัดหาวัสดุต่าง ๆ ไว้ให้เด็กมีโอกาสพัฒนาการทดลองของตน เช่น กล่องยาสีฟัน เปลือกไข่ และเศษวัสดุเหลือใช้อื่น ๆ เพื่อให้เขาฝึกสมมุติเป็นนักก่อสร้างหรือสถาปนิก ธรรมชาติของเด็กชอบดูกิจกรรมอยู่ก่อนจะเข้าไปร่วมวง การดูเป็นการเรียนรู้ของเด็กบางคนต้องรอให้ครูบอก หรือทำตามอย่างครู ครูจึงควรให้โอกาสให้เด็กได้ค้นคว้า และค้นพบด้วยตนเอง โดยครูควรแนะนำว่าการลงมือสร้างหรือทำสำคัญกว่าผลงาน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 99) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาคือการให้การศึกษาศิลปะกับเด็ก โดยการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนา ศิลปนิสัยแก่ผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและความคิดที่ดีต่อศิลปะ ดังนั้นศิลปศึกษาจึงหมายถึงการจัด ประสบการณ์ การเรียนการสอนทางศิลปะให้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียนและสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการทางด้านความรู้ ทักษะ และความคิดทางศิลปะแก่ผู้เรียน

มะลินัตร์ เอื้ออานันท์ (2529) ได้กล่าวถึงปรัชญาการเรียนการสอนศิลปะศึกษาของซีเซ็ค (Franz Cizek) ในระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. เด็กทุกคนเข้าใจศิลปะ และสนุกสนานกับการทำงานศิลปะเพียงในขอบเขตที่เด็กสามารถทำได้ด้วยตนเองและสามารถเข้าใจได้เท่านั้น
2. งานศิลปะของเด็กไม่ควรได้รับอิทธิพลมาจากงานของผู้ใหญ่ งานศิลปะของเด็กเป็นศิลปะบริสุทธิ์และปราศจากการตกแต่งแก้ไข จะบ่งบอกถึงความปราชัยของตัวเด็กอย่างแท้จริง
3. ศิลปะของเด็กคล้ายกับงานศิลปะประเภทพื้นบ้าน มีความเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเอง ไม่ยึดถือหลักเกณฑ์ใด ๆ เหมือนศิลปะของผู้ใหญ่
4. ครูไม่ควรเข้ามามีอิทธิพลต่อการทำงานและการแสดงออกของเด็ก ให้เด็กได้รับและแสดงออกแบบเด็ก ๆ และมีสภาพเป็นเด็กให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้
5. หน้าที่ของครูคือการสังเกตความพร้อมของเด็ก และช่วยให้เด็กได้พัฒนาไปตามวัยเท่านั้น

ศิลปะของเด็กนั้นเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ผู้ใหญ่จะพึงเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของเด็กได้ ศิลปะเด็กเป็นเสมือนสื่อสารที่มองเห็นได้ เพราะศิลปะของเขาอ้อมเป็นตัวแทนความรู้สึกนึกคิดของเขาโดยตรง เมื่อเด็กเขียนภาพเกี่ยวกับชุมชน คือความปราชัยที่จะมีชีวิตอยู่ในชุมชนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือหลายลักษณะรวมกันก็ได้ ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะนี้มีคุณค่าต่อการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ไม่น้อยไปกว่าการแสดงออกทางด้านอื่น ๆ เลย การแสดงออกทางศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของเด็ก ในอันที่จะช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพหรือพลังในตัวเด็ก ซึ่งพลังนี้จะเป็นผลไปสู่การเรียนรู้ และการประพฤติปฏิบัติในทุก ๆ ด้าน มีคุณค่าต่อการพัฒนาของเด็กไม่ด้อยไปกว่าการพูดหรือการเล่น เพราะการแสดงออกทางศิลปะจะเริ่มด้วยการรับรู้สภาพแวดล้อม เกิดความคิดคำนึง และแสดงออกมาด้วยความสามารถทั้งการใช้ความรู้สึกนึกคิดและความสามารถในการปฏิบัติด้วยมือ

ศิลปะเด็กคือ ศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจการรับรู้และความพร้อมของเด็กแต่ละคน โดยที่การแสดงออกนั้นจะแสดงออกด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผ่านวัสดุที่เหมาะสมและปรากฏเป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทตา หรือที่เรียกว่า ทัศนศิลป์ เช่น ภาพเขียน รูปปั้นแกะสลัก ภาพพิมพ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นต้น เมื่อศิลปะเด็กเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาในโรงเรียน ศิลปะเด็กจึงสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนและจิตวิทยาในการเรียนการสอนไปพร้อมกัน ซึ่งใน

หลักสูตรการศึกษาจะเรียกว่า ศิลปศึกษา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ซึ่งสอดคล้องกับ สำเนา หมายบึงแก้ว (2526 : 84) ที่กล่าวว่า ศิลปะเด็กเป็นศิลปะที่มีเสน่ห์ ถ่ายทอดการจินตนาการ และความรู้สึกที่ซื่อ บริสุทธิ์ ไม่เสแสร้ง ถ้าวิเคราะห์ดูอย่างลึกซึ้งจะพบถึงเจตนาคติ ความต้องการคำถามคำตอบ การ ท้วงติงและเรื่องราวที่น่าสนใจอีกมาก กิจกรรมศิลปะเด็กเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทและความสำคัญต่อ การพัฒนาคุณภาพเด็กตั้งแต่เยาว์วัย สมควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสแสดงตามความ สนใจอย่างเสรี ศิลปะเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ เป็นสิ่งที่ช่วยจรรโลงความดี ความงาม ให้เห็นออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ฉะนั้น ในการจัดการศึกษาจึงได้จัดให้มีการเรียนการสอน ด้านศิลปะด้วยซึ่งเรียกว่า ศิลปศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษา เป้าหมาย สำคัญของการสอนศิลปศึกษา ก็คือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้คู่กับ ความงามปลุกความคิดของผู้เรียนให้ก่อรูปร่าง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยตนเองอย่าง อิสระ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาศิลปะที่ประกอบด้วยเรื่องราว ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและอารมณ์ ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน ประณีต การพัฒนาผู้เรียนได้ตามเป้าหมาย ของการสอนศิลปะ ซึ่งผู้เรียนถ้าเข้าถึงศิลปะแล้วก็จะรับเรื่องราวต่าง ๆ ได้โดยง่าย เพราะโลกทัศน์ของ ศิลปะเป็นการแสดงออกที่สร้างสรรค์ และจินตนาการที่ลึกซึ้งมีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษยชาติ ถ้าบุคคล ในสังคมของชาติมีความรู้ มีรสนิยมที่ดีทางศิลปะย่อมจะสะท้อนถึงคุณค่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ และการนำเอาศิลปะเข้ามาใช้ในการดำรงชีวิตก็จะทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์และสังคมเป็นสังคมที่สร้าง สรรค์ (สุระ ดามาพงษ์, 2534 : 6)

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2521 : 36-38) ได้กล่าวถึง คุณค่าของศิลปะว่ามีความ สำคัญต่อชีวิต ซึ่งศิลปะมีคุณค่าทั้งในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการและในแง่ของการบำบัดปัญหา ดังนี้

1. คุณค่าของศิลปะในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการคือ การส่งเสริมความเจริญงอกงาม ของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์

1.1 ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติ ของเด็กที่ชอบเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อมือ และสายตา อวัยวะต่าง ๆ ทำงานประสานกัน อย่างคล่องแคล่วว่องไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานพอใจด้วย

1.2 ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กเรียนด้วย การกระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหาทั้งงาน และวัสดุนานาชาติ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่น ๆ เด็กจะมีชีวิตจิตใจเพราะเด็กได้มีโอกาส ฝึกหัดและค้นคว้าความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของตัวเองด้วย

1.3 ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้เด็กมีโอกาสมากขึ้น ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในบ้าน ในโรงเรียนและในชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เป็นโอกาสให้เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน

1.4 ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ จากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีคามพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน การแสดงออกโดยเสรี มีความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รู้จักหาทางแก้ปัญหา พึ่งตนเอง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมปัจจุบัน

2. คุณค่าของศิลปะในแง่ของการบำบัดปัญหา ศิลปะช่วยเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้มีการแสดงออกด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความสามารถ และความต้องการของเด็ก แต่สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวเองและต้องการหาทางออก ศิลปะก็อาจทำหน้าที่เป็นยาบำบัดได้อย่างน้อย 3 ลักษณะคือ

2.1 ศิลปะเป็นทางระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธ ความกลัว ความวิตกกังวล หันมาระบายออกทางอารมณ์ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะ เป็นทางออกที่ดีที่สุดเพราะจะได้ผลทางผ่อนคลายอารมณ์ และมีผลทางด้านสุนทรีย์ภาพและการสร้างสรรค์ด้วย

2.2 ศิลปะช่วยขจัดความด้อย ถ้าสาเหตุมาจากความไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ความขลาดอาย ความพิการ เด็กก็จะหมดความสุข ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ได้ เขาเหล่านั้นสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาด้วยการวาดรูป ปั้น ระบายสี ฯลฯ ด้วยวิธีที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่น แต่สร้างความสบายใจให้ตนเอง

2.3 ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็กได้ กิจกรรมศิลปะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ทำให้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้นในกรณีของเด็กคือจนผิดปกติ เกเรก้าวร้าว รังแกเพื่อนอย่างไม่มีเหตุผล ผู้ที่กล่าวว่าศิลปะเป็นภาษา เป็นการแสดงออกและเป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก

สงวน รอดบุญ (2515 : 19) กล่าวว่าสำหรับในทรรศนะของนักการศึกษาทั่วไป เห็นว่าวิชาศิลปศึกษามีค่าควรแก่การศึกษา มีความสำคัญ และมีคุณค่า ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่น และการแสดงออกในความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กได้มีประสบการณ์มากขึ้น เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ สามารถนำความรู้ของความคิดของตนเองเชื่อมโยงกับแนวความคิดของผู้อื่นได้

2. เสริมสร้างให้สุนทรีย์ภาพประสาท (Aesthetic Sense) หรือความรู้สึกในความงามต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมช่วยให้จิตใจละเอียดอ่อน มีรสนิยมสูงขึ้น
3. ปลุกฝังให้รู้คุณค่าของศิลปะ (Art appreciation) รู้คุณค่าในงานศิลปะที่คนสร้างขึ้น และในผลงานของผู้อื่น รู้จักว่าสิ่งใดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่จะพึงรักษาไว้เป็นมรดกของชาติสืบไป
4. สามารถนำงานศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน ปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ทั้งในส่วนตนเองและสังคม
5. ผลงานศิลปะของเด็กที่แสดงออกอย่างเสรี เป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญในด้านจิตใจ และกิริยาท่าทางของเด็กได้เป็นอย่างดี
6. เป็นวิชาที่สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ทั้งในทางตรงและทางอ้อมในหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 111-112) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาการ และการส่งเสริมศิลปศึกษาเนื่องจากเด็กมีความคิดหนึ่งฝัน (Fantasy) ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการติดตัวเด็กมาตั้งแต่แรกเกิด ถ้าขาดการสนับสนุนพัฒนาอย่างถูกต้องแล้ว การเจริญเติบโตก็จะไม่เป็นไปตามที่เด็กควรจะเป็น จึงควรให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาพรสวรรค์ที่มีอยู่ในตัวเด็กอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

นอกจากนี้ สงวน รอดบุญ (2515 : 14) ยังได้กล่าวถึงการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะว่ามีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นการรู้คุณค่าจะเป็นกำแพงหรือเขื่อนช่วยป้องกันมิให้ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติต้องเสื่อมสลายลง เพราะขณะนี้วัฒนธรรมนานาชาติกำลังเซาะกัดกินใจเยาวชนของเราให้เสื่อมลงทุกขณะ ทั้งในด้านการแต่งกายและพฤติกรรม เยาวชนบางกลุ่มหลงใหลว่ายวนอยู่ใต้วัฒนธรรมของต่างชาติอย่างขาดสติ ดังนั้นการพัฒนาจิตใจจึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาด้านวัตถุ

ศิลปศึกษานับเป็นวิชาที่ช่วยเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีโอกาสสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และได้สัมผัสสภาพความเป็นจริง เพื่อจะได้มีประสบการณ์ด้านสุนทรีย์ภาพและการสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการที่ดีด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา และความคล่องตัวในการใช้ส่วนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับความคิด และการแสดงออก (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2520) นอกจากนี้ศิลปศึกษาเป็นการนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดเพื่อเป็นการทำงานของสมองให้แก่ผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ ประสิทธิภาพในการใช้ความคิด ซึ่งเป็นผลดีต่อการศึกษาวชิชาอื่น ๆ มีโอกาสในการแก้ปัญหา (มานพ

ถนอมศรี, 2538) จึงนับได้ว่าศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนหาความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบลูมและคณะ ซึ่งกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา บลูม (Bloom, 1966) และคณะได้แบ่งประเภทของจุดมุ่งหมายการเรียนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)
2. จิตพิสัย (Affective Domain)
3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

1. พุทธิพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านสติปัญญา ความสามารถทางสมองในการจำ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ และการคิดหาเหตุผล ซึ่งสามารถจัดลำดับความสามารถทางสติปัญญาจากระดับพื้นฐานถึงระดับสูงได้คือ

1. ความรู้ความจำ ได้แก่ ความสามารถในการจำข้อมูล หลักการทฤษฎี วิธีปฏิบัติงาน และเรื่องราวต่าง ๆ
2. ความเข้าใจ ได้แก่ ความสามารถในการแปลความหมาย ตีความ และการขยายความ
3. การนำความรู้ไปใช้ ความสามารถตามข้อนี้มิได้หมายความว่ามีความถึง การมีทักษะในการปฏิบัติงานจริง แต่เป็นความสามารถทางสมอง ในการนำสิ่งที่เรียนรู้และเข้าใจมาสรุปเป็นความคิดรวบยอดหรือหลักการเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา
4. การวิเคราะห์ ได้แก่ ความสามารถในการจำแนกสิ่งที่ซับซ้อนออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ ได้อย่างชัดเจน เพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งการวิเคราะห์นี้แบ่งออกเป็นการวิเคราะห์ความสำคัญ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ
5. การสังเคราะห์ ได้แก่ ความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำส่วนประกอบย่อย ๆ มาผสมผสานให้เกิดความกลมกลืน สรุปรวมเป็นสิ่งเดียวกัน เช่น ความสามารถในการจัดระบบความคิด การสังเคราะห์ข้อความ และแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ
6. การประเมินค่า ได้แก่ ความสามารถในการประเมินความสำคัญ ซึ่งจะต้องอาศัยข้อมูลหลาย ๆ อย่างมาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินอาจเป็นข้อมูลจากเนื้อหาที่เรียนหรืออาศัยข้อมูลทั่วไป พฤติกรรม ความสามารถทางสมองด้านนี้ มีความสำคัญและผลต่อการเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัยมาก

2. จิตพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ทางด้านเจตคติ และค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความประณีต ความสวยงาม ความสะอาด การเห็นคุณค่า การให้ความสนใจ การให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ สวัสดิ์นิสัยในการปฏิบัติงาน ฯลฯ ตลอดจนคุณลักษณะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย

การจัดลำดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย สามารถจัดเรียงได้ดังนี้

1. การรับรู้เกี่ยวกับเจตคติและค่านิยม
2. การตอบสนองหรือการปฏิบัติตาม ซึ่งอาจแบ่งเป็นระดับการนิยม ความเต็มใจ และความพอใจที่จะตอบสนอง
3. การเกิดค่านิยม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความผูกพันที่บุคคลมีต่อค่านิยม
4. การจัดคุณค่า เป็นพฤติกรรมความพยายามที่จะจัดระบบ อภิปรายเปรียบเทียบและสร้างแนวทางการคิดของค่านิยม
5. การสร้างลักษณะนิสัย เป็นพฤติกรรมขั้นสูงของการเรียนรู้ทางจิตพิสัย โดยผู้เรียนกำหนดเป็นหลักปฏิบัติและสร้างลักษณะนิสัยของตนเองตามค่านิยมที่ยึดถือ

3. ทักษะพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านความสามารถทางกาย ในการปฏิบัติงานที่มีความถูกต้องคล่องแคล่ว และมีประสิทธิภาพ

การจัดลำดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยสามารถจัดเรียงตามลำดับพฤติกรรมจากขั้นต้นถึงขั้นสูงได้ดังนี้

1. การเลียนแบบ
2. การลงมือทำตามแบบ
3. การแก้ไขข้อบกพร่องและการปรุงแต่ง
4. การปฏิบัติที่ต่อเนื่องและคล่องตัว
5. การแสดงออกโดยอัตโนมัติในการปฏิบัติงานที่ซับซ้อน

เซวาลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์ (2525 : 16) ได้เขียนสอดคล้องกันว่า จากการศึกษารายละเอียดของหลักสูตรศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แล้ว จะเห็นว่า หลักสูตรได้แบ่งออกเป็น จุดประสงค์เฉพาะ จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด หลักการ และเนื้อหาสาระละเอียดของวิชาศิลปศึกษา และจุดประสงค์การเรียนรู้ทางด้านศิลปศึกษาก็คือ จุดประสงค์ที่จะให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมทางด้านพุทธิศึกษา (พุทธิพิสัย Cognitive Domain) ได้แก่ การเปลี่ยน

แปลงทางความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นต่าง ๆ ทางด้านเจตนาศึกษา (จิตพิสัย Psychomotor Domain) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะความชำนาญ ในการใช้มือ การวาดภาพ ฯลฯ และจุดประสงค์เฉพาะของวิชาศิลปศึกษา คือ ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สนใจ และแสดงออกตามความถนัดและความสามารถของตน มีจิตสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี (กรมวิชาการ, 2533 : 247) วิชาศิลปศึกษาจึงได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น โดยเฉพาะในด้านของการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1978) กล่าวว่ากิจกรรมศิลปะและการสร้างสรรค์มีความสำคัญ ที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาความเจริญในด้านอารมณ์ สังคม สุนทรียภาพ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้และการสร้างสรรค์ คุณค่าของกิจกรรมศิลปะและการสร้างสรรค์นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแก่ชีวิตของเด็ก มิใช่แต่ทางกายภาพเท่านั้น แม้อันวิญญานของความเป็นมนุษย์ก็จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาโดยสมบูรณ์อีกด้วย กิจกรรมศิลปะเป็นเรื่องของความดีงาม ซึ่งมีอยู่แล้วในตัวเด็ก หากเด็กได้รับการส่งเสริมพัฒนาในเรื่องดังกล่าวให้เจริญงอกงามอย่างถูกวิธีแล้วเด็กก็จะเป็นผู้ที่มีความดีงามอยู่ในตัว มองโลกในแง่ดีและอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข

1. ความเจริญทางด้านอารมณ์ (Emotional Growth)

การแสดงออกทางศิลปะเป็นพฤติกรรมที่เสรี ช่วยให้เกิดความพึงพอใจเพลิดเพลิน อารมณ์แจ่มใสเบิกบาน พร้อมกันนั้นก็ช่วยให้เด็กมีอารมณ์ที่มั่นคง เกิดความมั่นใจในการแสดงออก มั่นใจในตนเอง ซึ่งความมั่นใจและพึงพอใจทางอารมณ์นี้จะมีผลไปสู่การเรียนรู้ การทำงานและการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี โดยปกติแล้วเด็กทุกคนจะมีปัญหาทางอารมณ์ ในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และเหตุการณ์ใหม่ ๆ รอบตัว เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ และการปรับตัวให้เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา ศิลปะมีผลเกี่ยวข้องกับอารมณ์ จึงเป็นประสบการณ์ตรงที่มีค่าต่อการปรับตัวและการพัฒนาทางอารมณ์ของเด็ก

2. ความเจริญทางด้านสังคม (Social Growth)

เด็กมีสังคมของเด็กที่จะต้องติดต่อกับเด็กด้วยกัน ทั้งการเล่น การเรียน และการทำงาน ร่วมกัน เด็กควรจะได้ปรับตัวได้เรียนรู้และมีทัศนคติที่ถูกต้อง ในสังคมของเขา กิจกรรมศิลปะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี และรู้จักการทำงานร่วมกัน กิจกรรมศิลปะจะทำให้เด็กช่วยเหลือกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกันได้ รับผิดชอบร่วมกัน รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นตลอดจนการวิจารณ์ ตีชมกิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กได้ตระหนักว่าเขาคือคนที่มีคุณค่าของหมู่คณะ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ

ใจอันดีที่จะร่วมมือกับหมู่คณะได้ กิจกรรมศิลปะมีสภาพเป็นทั้งตัวเชื่อมโยงสังคมของเด็กและ พัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุขและสามารถอยู่ร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ดี

3. ความเจริญทางด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth)

ความเจริญของงามทางด้านสุนทรียภาพของเด็กในผลงานสร้างสรรค์ ย่อมแสดงให้เห็นถึง ประสาทสัมผัสที่ได้บูรณาการประสบการณ์ทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการรับรู้ ผลจากการบูรณาการนี้สามารถที่จะพบได้จากเอกภาพของการจัดภาพของการจัดภาพที่ประสานกลม กลืนกัน และแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดด้วยภาวะของบริเวณว่าง เส้น ลักษณะผิว และสี เด็กที่ บกพร่องด้านความงามทางสุนทรียภาพจะแสดงความสับสนในด้านการจัดองค์ประกอบภาพ ขาด ความคิดความรู้สึกในความงาม หรือสุนทรียะในตัวบุคคล สุนทรียภาพในตัวบุคคลก็คือสมรรถภาพใน การรับรู้ความงามที่แตกต่างกัน ศิลปะช่วยให้มีความซาบซึ้ง ชื่นชมและรู้คุณค่าในธรรมชาติในความ งามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวของเด็ก กิจกรรมศิลปะและการสร้างสรรค์ย่อมสร้างเสริมลักษณะนิสัยกลม่อ มเกลารจิตใจของเด็กให้ละเอียดอ่อน มีจิตใจอ่อนโยน มีความเมตตา กรุณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่า ทางความรู้สึกนึกคิดด้านศิลปะ ถ้าคุณค่าเช่นนี้อยู่ในจิตใจของเด็ก ๆ ทุกคนย่อมเป็นคุณค่าที่จะหม่อ นาสังคมไปสู่สันติสุข โน้มนำชีวิตของแต่ละคนไปสู่ความดีความงามของชีวิตตลอดไป

4. ความเจริญทางด้านสติปัญญา (Intellectual Growth)

ประสบการณ์ทางศิลปะจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และช่วยส่งเสริมสติปัญญาของเด็กให้ดี ขึ้น เพราะประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะ เด็กจะต้องคิดสำรวจตรวจสอบสร้างสรรค์ให้สัมพันธ์ กับวัสดุ เป็นการช่วยให้เด็กได้เรียนด้วยการกระทำจริงและมีประสบการณ์ตรง ศิลปะช่วยสร้างเสริมให้ เกิดปัญญา ความรู้ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง และสามารถสร้างสรรค์ในสิ่งที่ต้องนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ศิลปะช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กว้างขวาง ช่วยให้เด็กได้ทดลองค้นคว้าได้พบเป้าหมาย การแสดงออก พฤติกรรมเหล่านี้ย่อมพัฒนาให้เกิดประสาทสัมผัสในการรับรู้ มั่นใจในความคิดและกล้า แสดงออก ซึ่งนับว่าเป็นวิถีทางที่มีผลต่อการพัฒนา

5. ความเจริญทางด้านร่างกาย (Physical Growth)

เมื่อเด็กต้องการเคลื่อนไหวร่างกายอยู่ตลอดเวลา การสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิดจัดเป็น การออกกำลังกาย เช่น การขีด การเขียน การฉีก การตัด การคลึง การปั้น การนวด เพื่อบริหาร ร่างกายให้เติบโต ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะพัฒนาพฤติกรรมเด็กได้จึงต้องเป็นประสบการณ์ที่สัมพันธ์ กับการเคลื่อนไหวร่างกาย มือ แขน ขา เป็นกิจกรรมที่ได้เคลื่อนไหวไปมาอย่างอิสระ เป็นผลทั้งการ ตอบสนองความต้องการ และพัฒนาการทางด้านร่างกายไปพร้อมกันด้วยเหตุผลนี้เราจะพบว่าเด็กจะ

ตื่นเต้นมากเมื่อได้ขีดเขียนหรือได้ทำงานศิลปะ เพราะเขาได้สนุกสนานและได้เคลื่อนไหวร่างกายไปพร้อมกัน

6. ความเจริญทางการรับรู้ (Perceptual Growth)

การรับรู้ทางศิลปะเป็นกระบวนการภายในที่อาศัย การรับรู้ทางสายตาและการรับรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางการเห็น การได้ยินและการสัมผัสเป็นสำคัญ สำหรับความรู้สึกในด้านการสัมผัสนั้นจะสังเกตได้จากการปั้นและการวาดภาพด้วยนิ้วมือของเด็ก ความเจริญทางการรับรู้ของเด็กในระยะต้นนี้ สังเกตได้จากคุณภาพของงาน เด็กที่มีการสังเกตดี มีความรอบคอบ รู้จักพิจารณา ย่อมหมายถึงเด็กพวกนี้มีการรับรู้ดี เน้นที่ขีดเขียนขึ้นจะมีความหมายลึกซึ้งไม่ได้ขีดเขียนอย่างเลื่อนลอย ทั้งนี้หมายถึงการขีดเขียนของเด็กที่รู้จักตั้งชื่อรูปได้แล้ว เด็กที่แสดงรายละเอียดได้อย่างครบถ้วนไม่ขาดตกบกพร่อง แสดงว่าการรับรู้ยังไม่ดีพอ เด็กที่ปั้นหรือระบายสีด้วยนิ้วมือเพียง 2-3 นิ้ว แทนที่จะใช้หมัดทั้งฝ่ามือย่อมแสดงว่า เด็กยังขาดความรู้สึกในด้านการสัมผัสอยู่ ลักษณะเช่นนี้จะปรากฏออกมาในผลงานของเด็กด้วย

7. ความเจริญทางการสร้างสรรค์ (Creative Growth)

เมื่อเด็กทำกิจกรรมศิลปะและการสร้างสรรค์ เด็กก็จะสร้างสมจินตนาการในการแสดงออกอย่างอิสระและสร้างสรรค์ และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ช่วยให้เด็กได้แสดงความคิดและความรู้สึกของตนอย่างเสรี การที่เด็กมีโอกาสกำหนดงานด้วยตนเอง สร้างสรรค์งานด้วยตนเอง จนงานประสบความสำเร็จเป็นประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจของเด็กทุกคน และเมื่อเด็กทำกิจกรรมศิลปะและการสร้างสรรค์ เด็กก็จะสร้างสมจินตนาการในการแสดงออกซึ่งการสร้างสมนี้กลายเป็นสมรรถภาพทางจินตนาการไปพร้อมกัน และจากที่ได้ฝึกปฏิบัติสร้างความประสานกลมกลืนทางศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นความประสานกลมกลืนของสี พื้นผิว รูปทรง บริเวณว่าง การส่งเสริมประสบการณ์ทางการสร้างสรรค์เช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดนิสัยที่ดีในตัวเด็กทั้งจินตนาการและนิสัยซึ่งเป็นคุณค่าทางนามธรรม และจะเป็นผลดียิ่งต่อการทำงานศิลปะและการดำรงชีวิตสืบไป เพราะจินตนาการ และนิสัยที่ดีจะไม่มีขีดจำกัดอยู่เฉพาะศิลปะเท่านั้น มันขยายตัวไปสู่การเลือกการจัด และการสร้างสรรค์ สำหรับชีวิตประจำวันต่อไป

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็ก ในชั้นประถมศึกษา ว่าควรมีลักษณะดังนี้คือ

1. การกระตุ้น การที่จะให้เด็กไปประกอบกิจกรรมในทางศิลปะอย่างสมบูรณ์นั้น สิ่ง

สำคัญคือการกระตุ้นการแสดงออกของเด็ก ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เด็กพบเห็นอยู่เสมอ หากครูไปวางกำหนดกฎเกณฑ์ว่าเด็กต้องสร้างสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นมา ทั้งที่เขาไม่สมัครใจ ผลงานศิลปะจะไม่สมบูรณ์ ครูหรือผู้ปกครองจะต้องหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากระตุ้นให้เด็กแสดงออกได้อย่างเต็มที่

2. จินตนาการ หมายถึง ความคิดคำนึงของเด็ก หากปราศจากความคิดคำนึงเสียแล้ว ผลงานที่เด็กผลิตออกมาเป็นเสมือนผลแห่งการลอกแบบ ถ้าหากเขาได้สร้างงานขึ้นมาอย่างอิสระ ใครจินตนาการเช่นไร ถ่ายทอดให้ปรากฏออกมาเช่นนั้น ทำให้ครูสามารถทราบถึงความมั่งงามในทางจินตนาการของเด็กแต่ละคนโดยพิจารณาจากผลงานนั้น ๆ

3. การระบายออก หมายถึง การระบายอารมณ์ออกมาในขณะที่สร้างงานศิลปะเป็นความมุ่งหมายหลัก สำหรับศิลปะในชั้นประถมศึกษาให้เด็กได้ระบายความรู้สึกออกมาได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นความโกรธแค้น ความดีใจ ความเสียใจ ความเมตตากรุณา ความอ่อนโยน โดยเฉพาะสำหรับเรื่องความโกรธนั้น ศิลปะประเภทการปั้นและการระบายสีด้วยนิ้วมือใช้เป็นเครื่องปลดปล่อยได้ดี เมื่อเด็กได้แสดงออกแล้วจะเกิดความสบายใจ

4. ผลงานของเด็กในทางศิลปะ เด็กสามารถแสดงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความคิดสร้างสรรค์ ให้ปรากฏในผลงานของเขาซึ่งถือว่าเด็กทุกคนได้รับความสำเร็จแล้ว จึงไม่ควรตำหนิผลงานของเด็ก โดยใช้มาตรฐานของผู้ใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสิน

5. ความภาคภูมิใจ ความภาคภูมิใจของเด็กเกิดขึ้นจากการที่เด็กได้สร้างผลงานขึ้นมาแล้วได้รับคำชมเชย และการให้กำลังใจ ความภาคภูมิใจจะเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กสร้างงานชิ้นต่อ ๆ ไป ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่ควรตบตบตรงไปตรงมา แต่ควรสร้างความภาคภูมิใจโดยการชมเชยให้กำลังใจแก่เด็ก

กิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การแสดงออกโดยผ่านกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพและพลังในตัวเด็ก นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) กล่าวว่า เมื่อเด็ก ๆ ได้ทำกิจกรรมศิลปะแล้วผลการเรียนรู้ที่จะเกิดตามมา คือการเรียนรู้เรื่องความงาม พัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้ทางการควบคุมอารมณ์ การเรียนรู้เทคนิควิธีการทำงานศิลปะ การเรียนรู้ในการใช้มือทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว การเรียนรู้ทางสังคมและการเรียนรู้ทางการสร้างสรรค์ในเด็กระดับประถมศึกษาที่อยู่ในสถานศึกษา จะได้รับการสนองตอบต่อความต้องการทางด้านศิลปะโดยผ่านวิชาศิลปะศึกษา

ฉะนั้นศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาเพราะมีบทบาทและความสำคัญ ต่อการพัฒนาคุณภาพเด็กตั้งแต่เยาว์วัย ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัยและสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้ง ส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีแก่ผู้เรียน ทำให้เกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ เกิดความซาบซึ้งในความงาม ของธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมของชาติ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้ปกครองจึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา เพื่อให้เยาวชนมี ความสมบูรณ์และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตลอดไป

2. องค์ประกอบของผู้ปกครองที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียน

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่สำคัญของสังคม และถึงแม้ว่าจะเป็นสถาบันที่มีขนาดเล็ก แต่ก็มียุทธิพลต่อสังคมมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันที่ผูกพันกับสมาชิกทุกคนอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ครอบครัวประกอบด้วย บิดา มารดา ผู้ปกครอง และญาติพี่น้องของเด็ก บิดามารดาหรือผู้ ปกครองเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เพราะเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูและสร้างความอบอุ่นแก่ เด็กตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งเมื่อเติบโตขึ้นก็เตรียมเด็กให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษอบรมใน โรงเรียนต่อไป ครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยแรกที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ (รัตนา ตุงคสวัสดิ์, 2528 : 110) ดังนั้น ครอบครัวจึงมีหน้าที่สำคัญในด้านการช่วยเสริมสร้างสมาชิกให้ กับสังคม อันเป็นเหตุให้สังคมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้เป็นแหล่งหล่อหลอมให้แก่สมาชิกครอบครัว ตลอดจนช่วยทำหน้าที่แทนสถาบันสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น ซึ่งทำ หน้าที่ต่าง ๆ ในทางสังคม เรียกว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หรือ Socialization นั่นคือ การ ถ่ายทอดความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกครอบครัว

ในส่วนของการศึกษา การทำหน้าที่ด้านการขัดเกลาทางสังคมก็เป็นการให้การศึกษา รูปแบบหนึ่ง คือ การศึกษาแบบธรรมดาศิลัย (informal education) และนับเป็นการศึกษาเบื้องต้นที่ บุคคลได้รับในสังคม ตั้งแต่การเรียนรู้ การกิน การเล่น การขับถ่าย ฯลฯ ตามรูปแบบอันเป็นที่ยอมรับ ของสังคม การเรียนรู้ในเบื้องต้นนี้ไม่เพียงแต่เป็นการเรียนรู้ถึงสถานภาพและบทบาทของตนเองและ ผู้อื่น แต่รวมไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพอีกด้วย รวมทั้งเป็นการเรียนรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ข้อห้ามของ สังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

ครอบครัวเป็นครูคนแรกของเด็ก และมีความสำคัญในชีวิตของเด็กอย่าง จี.ดี.มิชเชล (G.D.Mitchell อ้างถึงใน ชนิตา รัชพลเมือง, 2531) ได้กล่าวถึงบทบาทการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัว โดยแสดงถึงการเรียนรู้ระบบแห่งความเหลื่อมล้ำในสังคม หรือสถานภาพแต่ละคนในสังคมจากระบบความเหลื่อมล้ำและสถานภาพของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว ดี.เอฟ.สวิฟท์ (D.F.Swift) เชื่อว่าเด็ก ๆ เรียนรู้แบบแผนแห่งพฤติกรรม กระบวนการคิด โลกทัศน์ ลักษณะนิสัยจากครอบครัว อันจะเป็นพื้นฐานแห่งการดำเนินชีวิตในสังคมส่วนรวม นอกจากนี้ นักสังคมวิทยาบางคน เช่น ยอร์ช เมด (George H. Mead) ได้กล่าวว่าครอบครัวมีหน้าที่พัฒนาบุคลิกภาพ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมและพัฒนาบุคลิกภาพของครอบครัวนี้มีส่วนสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กทั้งในและนอกห้องเรียน ทอร์สเทน ฮูเซน (Torsten Husen) ได้ทำการศึกษาในประเทศสวีเดน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวเด็กนักเรียน 400 ครอบครัว พบว่าแบบแผนการเลี้ยงดูเด็ก (rearing ntual) ซึ่งเป็นการฝึกนิสัยเด็กเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กที่โรงเรียน โดยเด็กที่ได้รับการฝึกฝนนิสัยจะเป็นเด็กที่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีความประพฤติดีในโรงเรียน เราจะพบว่า สิ่งแวดล้อมทางบ้านมีอิทธิพลต่อเด็กนักเรียน คำว่าสิ่งแวดล้อมทางบ้านนี้ หมายรวมถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและสภาพเศรษฐกิจ กล่าวคือ เด็กที่มาจากครอบครัวที่สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์กันดีมักจะมองโลกในแง่ดี มี พฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มักจะทำให้เด็กมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองและมีเหตุผล ฯลฯ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางบ้านนี้มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรม ทักษะคิด และความพร้อมทางด้านจิตใจของเด็กเป็นอย่างมาก หากเด็กจะเรียนได้เต็มที่และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับในสังคมโรงเรียน จะต้องอาศัยครอบครัวเป็นแหล่งอิทธิพลสำคัญในการที่จะช่วยให้การเรียนได้ผลตามต้องการ และช่วยให้เด็กเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคมโรงเรียน

ดิวเยอร์ (Dwyer, 1994) ได้กล่าวไว้ว่า ถึงเวลาแล้วที่ผู้ปกครองและครูในระดับประถมศึกษา ควรให้ความร่วมมือประสานงานกันในอนาคตที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ความคิดนี้ควรถูกบรรจุไว้ในหลักการของการประถมศึกษาของชาติ โดยผู้ปกครอง ต้องช่วยส่งเสริม ดูแลบุตรหลานของตน อย่างจริงจังที่บ้านเพื่อให้มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อมาถึงโรงเรียน ทางโรงเรียนควรมีวิธีการรายงานผลความก้าวหน้า ทาง การเรียนของเด็กในรูปแบบการประเมินที่เด่นชัด โปรแกรมการเรียนการสอน เน้นการที่ผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมด้วยเป็นสาระสำคัญ มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน อีกทั้งต้องมีคู่มือ แนะนำ เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ในการช่วยเหลือติดตาม การเรียนการสอนที่โรงเรียน

สวัสดี สุวรรณอักษร (2528) ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการช่วยเหลือให้นักเรียนให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนไว้ดังนี้

1. ควรมีความเข้าใจและให้ความสนใจในโรงเรียนที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนอยู่
2. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. ยอมรับในความสามารถทางสมองหรือสติปัญญาของนักเรียน
4. สนับสนุนให้นักเรียนรู้จักใช้บริการแนะแนวของโรงเรียนที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียนทุกคน
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูทุกคนในโรงเรียน
6. ควรสนับสนุนการใช้ระเบียบวินัยต่าง ๆ อันเข้มงวดของครูบ้าง
7. ควรให้มีการอุปถัมภ์อย่างเพียงพอในการเล่าเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรพยายามจัดบรรยากาศภายในบ้านให้นักเรียนรู้สึกมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน
8. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามหลักสูตร และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนเท่าที่จะสามารถทำได้
9. แนะนำวิธีการคบเพื่อนที่ดี และควรห้ามปรามนักเรียนมิให้ไปมั่วสุมกับกลุ่มเด็ก ที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น
10. สนับสนุนให้นักเรียนศึกษาเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนจนกว่าจะจบการศึกษา ตามควรแก่อัธยาศัยของนักเรียน และฐานะทางเศรษฐกิจภายในครอบครัว

ถาวร เกิดเกียรติวงศ์ และวราคม ทีสุกะ (2522 : 131-132) ได้สรุปหน้าที่ทางการศึกษาของครอบครัวไว้ 6 ประการ คือ

1. เป็นสื่อของการศึกษานอกโรงเรียน
2. เป็นโรงเรียนพัฒนาบุคลิกภาพแห่งแรกของเด็ก
3. เป็นโรงเรียนสอนวิชาชีพ หรืออาชีพศึกษาแห่งแรก
4. เป็นโรงเรียนสอนคุณธรรมแห่งแรก
5. เป็นโรงเรียนสอนหน้าที่พลเมืองแห่งแรก
6. เป็นโรงเรียนอบรมศีลธรรมจริยธรรมแห่งแรก

ผู้ปกครองนั้นเป็นบุคคลซึ่งจะได้รับผลจากการเล่าเรียนของเด็กในโรงเรียน ถึงแม้จะไม่มี ความรับผิดชอบในกิจกรรมของโรงเรียนเต็มທີ່ก็ตาม แต่ผลการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนมักมีผลไป ถึงผู้ปกครอง เพราะฉะนั้นผู้ปกครองจึงเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนในขั้นสุดท้าย จาก ข้อความดังกล่าว นักการศึกษาจึงสนับสนุนให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการทางการศึกษาใน โรงเรียน โดยให้ผู้ปกครองกับโรงเรียนมีการส่งเสริมและสนับสนุนในบทบาทและหน้าที่ซึ่งกันและกัน ในการที่จะทำให้เด็กสะอาด มีสุขภาพพลานามัยที่ดีและได้เรียนรู้ในสิ่งที่เด็กต้องการ โดยที่ผู้ปกครอง จะต้องยอมรับว่าการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อพัฒนาเด็กให้ เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ ในเวลาเดียวกันผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูจะต้องยอมรับสิทธิของผู้ ปกครองในการให้ข้อเสนอแนะทางการศึกษาและเป้าหมายในอนาคตของเด็กในปกครองของตน ซึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการให้การ ศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กถ้าขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ไม่อาจทำงานนี้ให้สำเร็จได้ (โสภิตอนงค์ บุญช่วย, 2531)

สุมน อมรวิวัฒน์และศิศนา แซมณี (2526) ได้อธิบายว่า บ้านคือสถานที่อยู่อาศัย ซึ่งเด็ก ได้เริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิตนับแต่เกิดมา บ้านเป็นโลกอันอบอุ่นของเด็กประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่ เหมือนกัน องค์ประกอบที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทุกด้านของเด็กนั้นคือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง ผู้ดูแลเด็ก นอกจากนี้ได้จำแนกบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ในการ “สั่ง สอน ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย” เด็กไว้ดังนี้ คือ

1. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์และฝึกการปรับตัว

สภาพแวดล้อมที่มีระเบียบ สะอาดและสงบ มีส่วนช่วยทำให้เราเกิดความสุขสบายใจได้ เด็กก็ เช่นเดียวกันถ้าได้เคยชินกับความสะอาด สงบและงดงามมาโดยตลอด จะทำให้เป็นคนที่มีระเบียบวินัย ละเอียดย ประณีตและมีสุนทรีย์ภาพ นอกจากนี้จะมีกิริยาสุภาพพูดจาไพเราะ ถ้าคนรอบข้างของเด็กไม่ แสดงกิริยาหยาบช้า และด่าทอกัน ก้อนหินที่ขรุขระจะกลมเกลี้ยงเมื่อถูกสายน้ำลูบไล้เป็นเวลานาน ฉนั้นใด สิ่งแวดล้อมย่อมจะขัดเกลากริยาวาจาใจของเด็กที่ละน้อย และเป็นผลสำเร็จถ้าเวลานานพอ ดั้งนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยภายในบ้านจะเป็นการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ที่จะทำ ให้เด็กเกิดประสบการณ์และฝึกการปรับตัวในทางที่ดีขึ้น

2. บทบาทในฐานะเป็นผู้ให้ข่าวสาร ความรู้และข้อเท็จจริง

การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือการศึกษานอกระบบที่บ้าน และในชุมชน ย่อมจะต้องมีการให้เนื้อหาสาระที่เป็นหลักการ เพื่อนำไปสู่วิธีปฏิบัติกรอบรมเลี้ยงดู และการเรียนที่ดีมีใช้เป็นการปล่อยปละละเลยให้เด็กลองผิดลองถูก และเรียนรู้ไปตามยถากรรม พ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก ต้องสามารถใช้เทคนิควิธีสั่งสอนเด็กให้รู้จริงและรู้แจ้ง อีกทั้งสามารถนำข่าวสารข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาสนทนา เชื่อมโยงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาโดยการใช้อนุญา

3. บทบาทในฐานะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้เลียนแบบ

ในสังคมไทยนั้น ยกย่องพ่อแม่เป็นบุษนิยบุคคลของลูก ดังที่คำพังเพยของไทยได้กล่าวไว้ว่า “ลูกไม่ยอมหล่นไม่ไกลต้น” พ่อแม่เป็นคนอย่างไร ลูกย่อมเป็นคนคล้ายอย่างนั้น การปฏิบัติของพ่อแม่จึงจำเป็นต้องถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เพื่อให้เกิดความศรัทธา นิยมยกย่องและปฏิบัติตามพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กที่สุด สิ่งที่เด็กเริ่มเลียนแบบ คือ กิริยาวาจา ต่อจากนั้นเด็กก็จะเลียนแบบการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่แสดงออก เช่น ท่าทาง อารมณ์ รวมไปถึงวิถีดำรงชีวิตที่มีระเบียบวินัยเรียบง่าย ผู้ใหญ่ปฏิบัติตนอย่างไรมีพฤติกรรมเป็นไปในทางใด เด็กที่อยู่ใกล้ชิดย่อมได้เรียนรู้และลอกเลียนแบบอย่างนั้น

4. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้ป้องกันทางเสื่อมและส่งเสริมให้เด็กพัฒนาพฤติกรรมไปในทางที่ดี วิธีการที่ผู้ใหญ่พึงปฏิบัติเพื่อป้องกันทางเสื่อมและส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีแก่เด็กมีดังนี้

4.1 ผู้ใหญ่ต้องไม่แยกตนออกจากเด็ก ดังที่มักพูดกันว่า “โลกของผู้ใหญ่และโลกของเด็ก” คนที่แยกกันอยู่คนละสังคมจะมีความเข้าใจกันได้อย่างไร ผู้ใหญ่จึงต้องดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด มีความรัก เมตตา เอาใจใส่ และเหนือสิ่งอื่นใดต้องมีความเข้าใจเด็กทั้งในด้านพัฒนาการ ความรู้สึกนึกคิด และปัญหาของเด็ก

4.2 ความใกล้ชิดและความเข้าใจเด็กทำให้ผู้ใหญ่สามารถ “ป้องกัน” ได้มากกว่าการแก้ไข ผู้ใหญ่จึงเป็นผู้ที่ “แนะทางดี ชี้ทางเสื่อม” ให้แก่เด็ก

4.3 การพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก ให้เป็นไปในทางที่ดีนั้น ควรใช้วิธีการเสริมแรง จูงใจและให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

4.4 ผู้ใหญ่ควรให้โอกาสเด็กได้สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในสังคมและฝึกให้เด็กวิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่เกิดจากการประพฤติดีกับผลที่เกิดจากการประพฤติไม่ดี

5. บทบาทในฐานะเป็นผู้แก้ไข และปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กที่มีแนวโน้มไปในทางเสื่อมแล้วกลับตัวได้และประพฤติดี

บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองนั้น จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดของเด็กและไม่ควรใช้วิธี “นิ้วโหนกร้ายตัดนิ้วนั้น” ซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย แต่เสียงที่ดังในการแก้ไขเด็กที่มีปัญหาทางศีลธรรม เพราะเด็กที่ถูกขับไล่ออกจากบ้าน ออกจากโรงเรียนและออกจากสังคม เด็กที่มีความรู้สึกถูกรังแกไม่เป็นที่ยอมรับนั้น มีโอกาสน้อยเหลือเกินที่จะสำนึกถึงความถูกต้องดีงาม ผู้ใหญ่จึงต้องมีเมตตาและพยายามแก้ไขสาเหตุที่ทำให้เด็กประพฤติตนไม่ถูกต้องเช่นนั้น

เพ็ญแข ประจวบจันท์ (2521 : 24) ได้ศึกษาพบว่าเด็กและวัยรุ่นในไทยที่ได้รับความรักจากผู้เลี้ยงดูมาก มีลักษณะความรับผิดชอบ วินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อสูงกว่าเยาวชนที่ได้รับการรักน้อย ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความรักของบิดามารดา เป็นสิ่งสำคัญต่อการมีลักษณะอันดีงามของบุตร ส่วนเซียร์ส และคณะ (Sears Maccoby and Levinn อ้างถึงในพงษ์เทพ มั่นตรอง, 2527 : 26) ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า ความรักของบิดามารดา เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจริยธรรมในเด็ก เด็กจะต้องเรียนรู้ที่จะเกิดความรักความพอใจในผู้เลี้ยงดูตน ก่อนที่เด็กจะยอมรับการถ่ายทอดลักษณะทางสังคมมาจากบุคคลนั้น แต่บิดามารดาที่รักบุตรนั้นอาจแสดงความรักบุตรด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน เช่น รักแบบประคบประหงม รักแบบตามใจมาก รักแบบควบคุมมาก หรือรักแบบประชาธิปไตย ซึ่งอาจมีผลต่อการปลูกฝังลักษณะทางสังคมให้แก่เด็กได้แตกต่างกันมาก และจากการศึกษาของ เพค (Peck, 1958) พบว่า การที่เด็กจะมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงนี้ขึ้นอยู่กับการฝึกวินัย จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่พบว่าความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่กับลูก การให้ความรักของพ่อแม่ การฝึกวินัยอย่างสม่ำเสมอการใช้เหตุผลและความคงเส้นคงวา เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกรับผิดชอบสูง ซึ่งการศึกษาเหล่านี้ตรงกับข้อคิดทางจิตวิทยาว่า การฝึกวินัยที่ได้ผลและฝึกให้เด็กมีการควบคุมภายในอย่างแท้จริง จะต้องใช้การฝึกวินัยโดยอาศัยความรัก จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านความรู้สึกรับผิดชอบสูง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการด้านจริยธรรมอย่างสูงด้วย (Secard, 1964 : 557-559)

พัฒนาการของเด็กตามทฤษฎีของ อิริคสัน (Erickson, 1950 : 220-222) กล่าวว่า วัยเด็กเป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ รอบ ๆ ตัว เด็กจะเริ่มเรียนรู้ว่าโลกที่ตนอาศัยอยู่นั้นเป็นอย่างไร เป็นสุขหรือเป็นโลกที่ไม่น่าอยู่ เป็นโลกที่มีแต่ความทุกข์ ถ้าเด็กได้เรียนรู้ว่าโลกที่ตนอยู่นั้นน่ารื่นรมย์ เด็กจะโตเป็นผู้ใหญ่ที่มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดี เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มองโลกในแง่ร้ายขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และได้เสนอไว้ว่าการที่เด็กจะได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์เป็นอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีปฏิบัติของบิดามารดาหรือผู้ที่ให้การเลี้ยงดู ถ้าบิดามารดาให้ความอบอุ่น ให้ความทะนุถนอม อุ้มชูให้ความรักความใกล้ชิดตอบ

สนองความต้องการพื้นฐานได้เหมาะสมถูกต้อง จะทำให้เด็กเกิดความคิดว่าโลกที่ตนอยู่นั้นน่ารื่นรมย์ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับการละเลยจะทำให้พัฒนาการเป็นไปไม่เหมาะสม ไม่มั่นใจในตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่นและเป็นเด็กที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดไป จากการศึกษาของนิยาม เกษจาร์ส (2521 : 23) เขาเชื่อว่า เด็กที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกตินี้เป็นเพราะว่าได้รับการเลี้ยงดูที่ไม่ดีมาแต่วัยเด็กและได้เห็นว่าบิดามารดา เป็นบุคคลที่สำคัญในเรื่องนี้

เฮอร์ลิค (Hurlock 1967 : 434) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ที่มีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก โดยแยกออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นแบบในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่จะเป็นตัวแบบที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ดังนั้นพ่อแม่จึงจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเด็ก
2. ครอบครัวจะเป็นต้นกำเนิดในการอบรมสั่งสอนเด็ก ให้มีความประพฤติที่ดีงามเพราะพ่อแม่ ผู้ปกครองสามารถที่จะให้รางวัลหรือลงโทษเด็กได้
3. ครอบครัวจะต้องพยายามให้เด็กเกิดแรงจูงใจ เพื่อให้เด็กทำในสิ่งที่ถูกต้องตามวัฒนธรรมและฝึกให้เด็กยึดคุณค่าที่ดีตามวัฒนธรรม

พอล และเชสเตอร์ (Paul and Chester, 1984 : 238-241) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของครอบครัวที่แตกต่างออกไปอีก โดยกล่าวว่าบทบาทของครอบครัวมี 7 ประการ ได้แก่

1. การควบคุมกิจกรรมทางเพศที่สังคมยอมรับ
2. การผลิตสมาชิกเพื่อให้กับสังคม
3. การให้การศึกษอบรมให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
4. การให้ความรักความอบอุ่น
5. การให้สถานภาพทางสังคม
6. การให้ความคุ้มครองป้องกัน
7. ทำหน้าที่เป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

สวอนโฮวาร์ด และเรอบน (Howard and Reuben, 1955 : 47) ได้แบ่งบทบาทและหน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญไว้ 7 ประการ เช่นกัน ได้แก่

1. มีหน้าที่ผลิตประชากร

2. ป้องกันและให้การเลี้ยงดูเด็ก
3. ผลิตผลในทางเศรษฐกิจ
4. อบรมสั่งสอนเด็ก
5. ให้การศึกษาแก่เด็ก
6. ให้การสหนาการ
7. ให้ความรักใคร่ซึ่งกันและกันในครอบครัว

จากบทบาทและหน้าที่ของครอบครัวตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่ยกมาเป็นสังเขปกว่าได้ว่า ครอบครัวหรือบ้านเป็นสังคมระดับแรกของมนุษย์ เป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่มีความสำคัญเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยแรกที่ทำให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น เป็นตัวกำหนดแบบแผนความประพฤติ ความเชื่อและหน้าที่ของสมาชิก ตลอดจนการแสดงความสัมพันธ์ต่อกันโดยมีลักษณะแตกต่างออกไปตามลักษณะของวัฒนธรรม (เรื่องรัตน์ ปัญญาขง, 2526) เด็กจะสร้างประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวชั้นที่ละน้อย เป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในครอบครัว ทั้งนี้เป็นไปเพื่อการอบรมบ่มนิสัยสมาชิกของครอบครัวให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ครอบครัวจึงเป็นหน่วยที่ชี้ให้เห็นทั้งจำนวนและคุณภาพของผู้ที่เกิดมาดีหรือเลว และเป็นแหล่งที่ให้ความดีหรือความเลวแก่ผู้ที่เกิดมา ความดีและความชั่วจะปลูกฝังจากครอบครัว จึงกล่าวกันว่า "Family is Unity of Interacting Personalities" (ปฐาณี วิถีวัฒนา, 2517 : 72) ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรก ที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการถ่ายทอดคุณค่าวิธีประพฤติกฎปฏิบัติและมาตรฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม เป็นเสมือนจักรกลของสังคมชุดแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของคนแต่ละคนให้เป็นไปตามลักษณะที่สังคมกำหนดไว้อันเป็นผลทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมสามารถดำรงชีวิตทางสังคมสอดคล้องต้องกันกับผู้อื่น

องค์ประกอบที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทุก ๆ ด้านของสมาชิกในครอบครัวหรือ เด็ก คือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้องและผู้ดูแลเด็ก โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง จะเป็นผู้ใกล้ชิดติดต่อกับเด็กมากที่สุด เด็กจึงมีโอกาสรังเกตุพฤติกรรม ตลอดจนได้รับการถ่ายทอดลักษณะต่าง ๆ เป็นต้นว่า ด้านอารมณ์ จิตใจ ลักษณะนิสัย ค่านิยม คุณธรรม ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของสังคมและบุคลิกภาพ พ่อแม่หรือผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดตัวเด็กที่สุด เด็กจะรับเอาหลักเกณฑ์การปฏิบัติตัวในบ้านเป็นแบบการดำเนินชีวิตของเขา ถ้าบิดามารดาเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต มีนิสัยรักงาน ขยันขันแข็ง มีระเบียบวินัยและกล้าหาญไม่ซี้ซลลาด ลูก ๆ ก็จะเลียนแบบทำตาม

อย่างในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นบิดามารดาหรือผู้ปกครองจึงมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่สมาชิกในครอบครัว

นอกจากนี้ เดโซ สวานานท์ (2514 : 67-68) กล่าวถึงการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีต่อบุตรในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อพัฒนาการและบุคลิกภาพของบุตรในอนาคตดังนี้

1. บิดามารดาที่ละเลยไม่เอาใจใส่ต่อบุตร ย่อมทำให้บุตรมีความรู้สึกว่าจะไม่ปลอดภัยในทางอารมณ์ รู้สึกว่าเหวไม่มั่นคง และมักจะส่งผลให้มีพฤติกรรมออกมาในเชิงของการปฏิเสธเป็นคนที่ขาดความรัก ทั้งยังให้ความรักแก่ใครไม่เป็นอีกด้วย

2. บิดามารดาที่ปกป้องคุ้มครองด้วยการบังคับออกคำสั่งตลอดเวลา จะทำให้บุตรผู้นั้นขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มที่จะพึ่งพาอาศัยผู้อื่นอยู่เสมอและเป็นผู้ที่ยอมคนอยู่ตลอดเวลา บิดามารดาที่ใช้ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดย่อมทำให้บุตรเป็นคนมีลักษณะลงโทษตัวเอง และทั้งมักจะมีพฤติกรรมรุนแรงในทางปฏิเสธ

3. บิดามารดาที่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ หรือมีการหย่าร้างกัน บุตรจะมีความกระวนกระวาย มีความเครียด มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นใจในตัวเอง มองโลกในแง่ไม่รื่นรมย์ และขาดแบบฉบับในการเสริมสร้างลักษณะของตนเองด้วย

4. บิดามารดาที่ยึดมั่น เกรงครัดในศีลธรรมจรรยาอย่างมาก ย่อมจะมีผลให้บุตรมีโอกาสรูปร่างความขัดแย้งทางใจอย่างรุนแรงขึ้นด้วย และอาจทำให้กลายเป็นคนลงโทษตัวเองไม่เห็นคุณค่าของตัวเองขึ้นได้ด้วย

5. บิดามารดาที่มีศีลธรรมหย่อนยาน บุตรก็พลอยเป็นผู้ที่มีศีลธรรมหย่อนยานไปด้วย มีทัศนคติที่สังคมไม่พึงปรารถนา และอาจจะต้องเป็นผู้มีปัญหาของสังคมมากที่สุด

จะเห็นได้ว่า เรื่องของการอบรมเลี้ยงดูเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะผลที่ได้รับจากการอบรมเลี้ยงดูนั้น จะเป็นตัวหล่อหลอมเด็กให้มีบุคลิกภาพเป็นอย่างไรก็ได้ เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างมั่นคง การมีความมั่นใจในตนเอง ความไว้วางใจผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้รวมทั้งการสร้างทัศนคติ ค่านิยม และลักษณะนิสัยของบุคคลผู้นั้นอีกด้วย

มาร์ค (Marc, 1977 อ้างถึงในวัลย์ลดา ศิริพงษ์วิไล, 2528 : 33-34) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Family Psycho-Social Environment And Its Relationship To Academic

Achievement in Gifted Adolescents” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาสภาพแวดล้อม ทางจิตวิทยาสังคมในครอบครัวว่าจะมีความสัมพันธ์ต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของวัยรุ่นอย่างไร นอกจากนี้ยังศึกษาการประเมินค่าบุคลิกภาพของสภาพครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้วย ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวที่มีสมาชิกในบ้านเรียนดีนั้น สิ่งแวดล้อมภายในบ้านมักจะดีและราบรื่น มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในบ้าน เด็กมักจะรู้สึกว่าการครอบครัวยุคที่มีความสุขนั้นจะต้องมีลักษณะที่ทำให้เด็กเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในครอบครัว การศึกษาสภาพครอบครัวของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ พบว่าภายในครอบครัวของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีอิสระ มีความสามัคคีและมีความคิดเห็นที่ลงรอยกันมากกว่าครอบครัวของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จากผลการวิจัยนี้ได้ช่วยให้มีการปรับสภาพแวดล้อมทางครอบครัวให้เหมาะสม เพื่อที่จะช่วยพัฒนาสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

ลอเรธา (Loretta, 1977) ทำการวิจัยเรื่อง “Parents’ Perceptions of their Children, Parents’ Child Rearing Practices, and Children’s Interpersonal Behavior with an Adult” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของเด็กกับการรับรู้ของบิดามารดา ในการเอาใจใส่เลี้ยงดูเด็กและการฝึกรบมเด็ก
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการของการรับรู้ของบิดามารดา การเอาใจใส่เลี้ยงดู และการฝึกรบมเด็ก

ผลการวิจัยพบว่าบิดามารดาที่มีทัศนคติในทางบวก เด็กประเภทนี้จะมีพฤติกรรมในทางบวก บิดามารดาที่มีทัศนคติในทางลบเด็กประเภทนี้จะมีพฤติกรรมในทางลบด้วย ความแตกต่างทางเพศทำให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกัน บิดามารดาจะเข้าใจลูกผู้หญิงในทางบวกมากกว่าลูกผู้ชาย บทบาทของครอบครัวแสดงให้เห็นว่าบิดาเห็นความสำคัญของรางวัล การวิจารณ์ในขณะที่มารดาเน้นการแสดงออกถึงความรัก การยอมรับ และใช้วิธีอธิบาย ในการควบคุมพฤติกรรมที่ก้าวร้าวและทำลายของบุตรมากกว่าบิดา ซึ่งจากผลการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดามีอิทธิพลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตรเป็นอย่างยิ่ง

ศรีสุดา ศิริสิทธิ์ (2522 : 99) และธีระ ชัยยุทธยรรยง (2527 : 68-69) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่จะปฏิบัติต่อบุตรหรือนักเรียนในปกครอง ในทัศนะที่สอดคล้องกันคือ

1. บิดามารดาเป็นผู้มีส่วนสร้างความอบอุ่น ความรัก ความมั่นคง และเสริมสร้างกำลังใจให้แก่บุตร และนักเรียนในปกครองเป็นอย่างมาก เป็นต้นว่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของบิดามารดาแนะนำ ในเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการเรียน สนับสนุนในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถ

2. ถ้าเป็นไปได้ควรเลือกทำเลสำหรับที่อยู่อาศัยในบริเวณที่สงบเรียบร้อยปราศจากสิ่งรบกวน และควรจัดหาห้องส่วนตัวให้สมาชิกในครัวเรือน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกในการศึกษาเล่าเรียนที่บ้านของนักเรียน

3. พยายามให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน เช่น คอยดูแลให้ได้มีเวลาทำงานตามที่ครูมอบหมายให้อย่างสม่ำเสมอ โดยไม่มอบหมายงานทางบ้านให้แก่เด็กเรียนในขณะที่นักเรียนทำงาน

4. ควรปกครองนักเรียนด้วยความยุติธรรม ไม่บังคับหรือตามใจมากเกินไป

5. ให้นักเรียนมีเงินสำหรับใช้จ่ายอย่างเพียงพอ และมีเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการเล่าเรียนครบทุกอย่าง

6. เอาใจใส่ดูแลสุขภาพของนักเรียน เมื่อเจ็บไข้ไม่สบายต้องรีบพาไปรักษา

7. ทาหนังสือดีมีประโยชน์ให้อ่าน และแนะนำให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีคุณค่า และรู้จักการคบเพื่อน

นักการศึกษาทั้งหลายตระหนักดีว่า ผู้ปกครองเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นในการดำเนินการศึกษาให้มีสมรรถภาพและมีพัฒนาการ นักการศึกษาจึงต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในเรื่องการจัดการศึกษาให้มากที่สุด โดยให้ความสนใจความก้าวหน้าในการเรียนที่บ้านและที่โรงเรียน สอนให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของการเรียน จะทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เมื่อผู้ปกครองเข้าใจบทบาทของตนเองและให้ความร่วมมือกับครูและโรงเรียนมากเท่าใด ก็จะเป็นแรงผลักดันให้ทางโรงเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีกับนักเรียนเป็นอย่างมาก (สุวัฒนา แก้วสุวรรณ, 2532)

ศักดิ์ ประสงค์ประทานพร (2522 : 32-34) กล่าวไว้ว่า เมื่อนักเรียนเข้าโรงเรียนแล้ว พ่อแม่ควรพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนด้วยการเป็นกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนและทำความเข้าใจกับบท

เรียนต่าง ๆ แต่ก็มิใช่ว่าทำการบ้านให้ เพียงแต่แสดงความสนใจในบทเรียนที่นักเรียนกำลังเรียน และให้กำลังใจสนับสนุน จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ฝึกนิสัยให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนรู้ ด้วยการช่วยทบทวนบทเรียนบ้าง และเมื่อใดที่มีโอกาส ผู้ปกครองจะต้องช่วยกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักฝึกสติปัญญา นอกจากนี้ผู้ปกครองจะต้องติดตามความก้าวหน้าทางสติปัญญาของนักเรียนอย่างใกล้ชิดคอยได้ตามเรื่องการเรียนในโรงเรียน ถ้ามีโอกาสเสริมได้ก็ควรช่วยเสริม เมื่อใดที่นักเรียนมีโอกาสช่วยตัวเองได้ก็ควรให้เขาช่วยตัวเอง

พยอม อิงคตานุวัฒน์ (2530 : 70-74) กล่าวว่า พ่อแม่มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนของนักเรียนด้วยการจัดหาเครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการไปโรงเรียนและการเรียน ให้ครบถ้วน นอกจากนี้แล้วผู้ปกครองควรช่วยทบทวนสิ่งที่นักเรียนได้เรียนมา พร้อมกับเตรียมตัวสำหรับวันต่อไป

ละเมียด ลิมาอักษร (2521 : 42-48) กล่าวว่า สาเหตุทำให้นักเรียนเรียนไม่ดีมีหลายประการ สิ่งที่ควรพิจารณาคือ พ่อแม่ผู้ปกครองจัดสิ่งแวดล้อมให้นักเรียนได้เหมาะสมหรือไม่เพียงใด นักเรียนมีห้องหรือสภาพที่เป็นสัดส่วนที่จะทำการบ้านหรือทำงานได้สะดวกสบายเพียงใด ฯลฯ นอกจากจะพิจารณาและแก้ไขสาเหตุให้ถูกต้องแล้ว พ่อแม่ควรใช้เวลาสนทนาซักถามเกี่ยวกับการเรียนหรือเกี่ยวกับทางโรงเรียน ก่อนที่จะปล่อยให้เด็กทำการบ้านหรือทำงานตามลำพัง ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเห็นว่าพ่อแม่มีความรักและห่วงใย และเพื่อตอบปัญหาแก้ข้อสงสัยของนักเรียน นักเรียนจะมีความสนใจและภาคภูมิใจ ถ้าพ่อแม่สามารถให้คำแนะนำ หรือตอบคำถามเกี่ยวกับการเรียนของตนได้เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น การให้คำแนะนำแก่นักเรียนนั้น พ่อแม่ควรช่วยแต่เพียงให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนต้องการ และคอยดูแลให้นักเรียนทำการบ้านตามที่โรงเรียนมอบหมายให้ แต่การดูแลไม่ควรเป็นไปในลักษณะตอบถาม เพราะจะเป็นการฝึกให้นักเรียนขาดความรับผิดชอบนอกจากนี้แล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองก็ควรหาโอกาสพบปะสนทนากับครู เพื่อถามข่าวคราวความก้าวหน้าทางการเรียน ตลอดจนความประพฤติของนักเรียนที่อาจจะต้องร่วมมือกันแก้ไข

จากการศึกษาและผลงานวิจัยที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่านอกจากผู้ปกครองจะมีบทบาทสำคัญที่สุดต่อพัฒนาการทุกด้านของนักเรียนแล้ว ผู้ปกครองยังเป็นตัวแปรที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในชบวนการศึกษา และมีความสำคัญมากเกี่ยวกับชีวิตในวัยเรียนของนักเรียน ดังที่ เบอร์เกส (Burgess, 1973 : 153) ได้กล่าวว่า “ผู้ปกครอง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียน”

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเรียนของนักเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น พ่อแม่ผู้ปกครอง เป็นผู้หนึ่งที่มีอิทธิพลสำคัญยิ่ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงควรตระหนักถึงบทบาทในการร่วมมือกับทางโรงเรียน ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนแก่นักเรียน เช่น การจัดหาเครื่องเขียน และวัสดุที่ใช้ในการเรียนให้ อย่างครบถ้วน จัดสถานที่ให้นักเรียนทำงานหรือทำการบ้านได้อย่างสะดวกสบาย ให้กำลังใจ เอาใจใส่ ในการเรียนหรือเรื่องราวต่าง ๆ สนับสนุนให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง จัดซื้อหรือหาหนังสือที่ส่งเสริมสติปัญญา หรือการพานักเรียนไปชมนิทรรศการเกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนนั่นเอง

3. บทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนวิชาศิลปศึกษา

ในปัจจุบันบ้านหรือครอบครัวได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และอบรมผู้เยาว์ให้เป็น พลเมืองดีมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนน้อยลงทุกที และกลับมอบบทบาทนี้ให้แก่โรงเรียนโดยไม่ได้ช่วยเสริมต่อสิ่งซึ่งโรงเรียนสอนหรืออบรมเด็ก มีการปล่อยปละละเลยที่จะติดตามว่าลูกของตนได้ เอาใจใส่ต่อการเรียนในโรงเรียนหรือไม่ การละเลยนี้ก่อให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหายารุ่น ปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น อันที่จริงที่บ้านมีบทบาทอย่างมากในฐานะเป็นแหล่งการศึกษาของผู้เยาว์ เด็กเรียนรู้ใน สิ่งต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตรวมทั้งลักษณะนิสัยจากบ้าน ถ้าจะให้การศึกษาของเยาวชนเป็นผลดี บ้าน ต้องทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องและมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการศึกษาของเด็ก อย่างไรก็ตามบ้านหรือ ครอบครัวจะต้องเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตน และของโรงเรียนเสียใหม่โดยจะต้องให้การ ศึกษาแก่เด็กให้ต่อเนื่อง สอดคล้องและเสริมซึ่งกันและกัน (รัตนา ตุงคสวัสดิ์, 2528)

คุณภาพของเด็กและเยาวชนไทย มีรากฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิด เด็กไทย เป็นจำนวนมากต้องตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบด้วยความไม่รู้ และความยากไร้ของผู้ปกครอง ซึ่งส่งผลทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาการที่เหมาะสม นอกจากนี้ความแตกแยกภายในครอบครัว การย้ายถิ่นไป ทำงาน ภาวะในการครองชีพ การขาดการอบรมบ่มนิสัย หรือการปลูกฝังค่านิยมที่ไม่เหมาะสมยังเป็น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นฐานทางสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม และสมรรถนะทางกายของเด็ก ในระยะยาวอีกด้วย (เกษมา วรวรรณ ณ อรุณยา, 2539 : 7)

ชุมชน โรงเรียน และสถาบันศาสนาต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจ สร้างเสริม คุณธรรม ถ่ายทอดวัฒนธรรมและสุนทรียภาพอันเป็นคุณค่าแห่งภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของสังคม

ไทยแก่เยาวชน และที่สำคัญที่สุด คือ การรณรงค์ให้ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชีวิตของเด็ก ครอบครัวต้องเป็นหลักในการให้ความอบอุ่น และลักษณะนิสัยที่ดีแก่เด็ก ครอบครัวต้องเป็นหลักในการให้ความอบอุ่น และลักษณะนิสัยที่ดีแก่เด็ก มิใช่เลี้ยงเด็กแต่ทางกาย และวัตถุเท่านั้น หากต้องดูแลจิตใจ ให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดีและมีทัศนคติต่อผู้รอบข้างอย่างเหมาะสม อันเป็นรากฐานต่อการเรียนรู้ และการใช้เหตุผลของเด็กในภายหลังด้วย (อมรวิรัช นาคกรรพ, 2540 : 65)

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการศึกษาของเด็ก ซึ่งบาลแลนไน์ (Ballantine, 1983) ได้ยืนยันว่ามีหลักฐานเป็นอันมากที่สนับสนุนเรื่องนี้ในครอบครัวเด็กได้พัฒนาทัศนคติต่อตนเองและต่อการศึกษาที่เขาจะเป็นอะไรในอนาคต นอกจากนี้ยังได้พัฒนาความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษา บุคคลได้รับการศึกษาแบบธรรมดาวิสัยในสิ่งแวดล้อมที่ครอบครัวจัดให้และยังได้รับการสนับสนุนอุดหนุนและได้รับรูปแบบของความประพฤติในการแสวงหาการศึกษาแบบในระบบ ในขณะที่ครอบครัวอบรมขัดเกลาเด็กและเลี้ยงดูเด็กให้มีความเป็นมนุษย์เพื่อจะได้สามารถเข้าร่วมใน กิจกรรมชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรม และการนำเอาศิลปะเข้ามาใช้ในการดำรงชีวิตก็จะทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์และเป็นสังคมที่สร้างสรรค์

คูลา (Kula, 1991) ได้กล่าวไว้ว่า การประถมศึกษาของรัฐอริโซนาได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ในระดับปฐมวัยและประถมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยให้บริการข้อมูลเนื้อหาทางด้านศิลปศึกษาแก่ผู้ปกครอง เพื่อช่วยให้เป็นแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริม พัฒนาการบุตรหลานได้อย่างถูกต้อง ในด้านการสร้างผลงานศิลปะ เนื้อหาหลักการทางศิลปะ และประวัติความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

บอร์เจีย (Borgia, 1991) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนแนวใหม่ในอิตาลีให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา โดยถือเป็นวิชาหลักของหลักสูตร และวิธีการเรียนการสอน เน้นการประสานร่วมมือกันระหว่างครูและผู้ปกครองเป็นสำคัญ

ครูจะสอนวิชาใด ๆ อย่างมีชีวิตจิตใจได้ก็ต่อเมื่อครูมีความสนใจในวิชาที่สอน และจะสอนได้ดีเมื่อมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าครูต้องการอะไร ครูศิลปศึกษาก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นครูที่สนใจในวิชาศิลปศึกษา และเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสอนวิชาศิลปศึกษาแล้ว ย่อมจะสอนให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากวิชาศิลปศึกษาอย่างเต็มที่ และความสนใจของครูขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากผู้บริหาร

โรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ฉะนั้นถ้าจะให้ครูศิลปศึกษาสนใจในการสอนและเข้าใจจุดมุ่งหมายของ วิชาศิลปศึกษาก็จะต้องให้พื้นฐานการศึกษา การอบรมที่จะทำให้ครูพัฒนาความรู้ ความสามารถ เห็นประโยชน์ของวิชาศิลปศึกษา และมีทักษะทางศิลปะกับจะต้องส่งเสริมด้วยการที่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน สนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่การเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นสำคัญ (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525 : 88-89)

อัลเบิร์ต (2533 : 131-132) กล่าวไว้ว่า เรื่องราวของเด็กทุก ๆ คน ควรได้รับการเอาใจใส่ จากพ่อแม่ และครูอย่างใกล้ชิดอยู่ตลอดเวลาที่สุดเท่าที่จะมากได้ การประชุมผู้ปกครองเป็นการร่วมมือระหว่างครูกับพ่อแม่อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ทั้งสองฝ่ายติดตามข่าวคราวของเด็ก ได้อย่างใกล้ชิด ยิ่งขึ้น พ่อแม่และครูมีโอกาสทำความเข้าใจร่วมกันให้ชัดเจนเกี่ยวกับความมุ่งหวังทางการเรียน ศิลปะศึกษาและพฤติกรรมของเด็ก

อารี รังสินันท์ (2529 : 123) ได้กล่าวไว้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครอง การอบรมสั่งสอนของครู ความรัก การร่วมมือกันระหว่างพ่อแม่และครู มีอิทธิพลยิ่งต่อความสำเร็จในการ สร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่บุตรหลานและเยาวชนของชาติ

ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตทุก ๆ ด้าน แต่ถ้าเมื่อ ได้มีการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาตามวิถีทางของผู้ใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงพัฒนาการ วุฒิภาวะความต้องการความสนใจของเด็ก หรือไม่คำนึงสภาพของสิ่งแวดล้อม ทั้งยังขาดการกระตุ้น ขาดการ สนับสนุนและขาดการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จากผู้บริหารการศึกษา ครู ผู้ปกครองและผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางศิลปะ จะทำให้คุณค่าของการแสดงออกในตัวเด็กและคุณค่าของกิจกรรมศิลปะที่มีอยู่ลดลงไป จนหมดความสำคัญลงและก่อให้เกิดปัญหาต่อพัฒนาการของเด็กอย่างยิ่ง เพราะการให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะนั้น มิใช่เป็นการเตรียมตัวให้เด็กเป็นช่างศิลป์หรือศิลปิน แต่ ควรคำนึงถึงการใช้กิจกรรมศิลปศึกษาที่มีคุณค่าเป็นสื่อให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่มีการแสดงออกอย่าง อิสระ และรู้จักแก้ปัญหาสามารถพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม (สุชาติ สถาวร, 2536)

กิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา มีมากมายหลายชนิด หลายประเภท ทั้งนี้เพื่อต้องการจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เด็กบางคนชอบขีดเขียน บางคนชอบปั้น บางคนรู้จักการใช้สี บางคนชอบทำงานคนเดียว บางคนชอบทำงานเป็นกลุ่ม ฉะนั้นเพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กประสบผลสำเร็จในด้านที่เด็กถนัดและสนใจ พร้อมทั้งได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะศึกษาอย่างเต็มที่ ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527)

การวาดภาพระบายสี เป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่งที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกภายใน ออกมาเป็นรูปธรรมให้ผู้อื่นได้เห็นและเข้าใจได้เป็นอย่างดี (นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร, 2525) ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อแสดงความปรารถนาออกมาในรูปจินตนาการ ซึ่งอาจเหมือนหรือไม่เหมือนธรรมชาติก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการเลียนแบบรูปร่างจากธรรมชาติโดยตรง (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2524) การวาดภาพในลักษณะต่าง ๆ เช่น การวาดภาพตามใจชอบ การวาดภาพตามประสบการณ์ การวาดภาพจากการฟังนิทาน เด็กจะแสดงทั้งความรู้สึกนึกคิดทางสติปัญญาและความรู้สึกด้านจิตใจถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ (อารี รังสินนท์, 2529) กิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของเด็ก ในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพและสร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณค่าทางอารมณ์และจิตใจในการทดแทนนิสัยของเด็กที่แสดงออกในทางรุนแรง ก้าวร้าวชอบ ชอบทำลาย เพื่อชดเชยปมด้อยและระบายอารมณ์ด้วยความคับแค้นใจจากความผิดหวังโกรธ เกลียด ชิงชัง และนิสัยชอบรุกรานทำร้ายผู้อื่น (เลิศ อานันท์, 2523) การวาดภาพระบายสี ทำให้เด็กสามารถสร้างจินตนาการตามความหวังสร้างความฝัน แสดงความรักในภาพต่าง ๆ ที่เด็กเขียนได้ ทำให้เด็กมีความนึกคิดมีจินตนาการที่ถูกต้องอยู่ในความจริงของสังคม (สุรพงศ์ อำพันวงษ์, 2525) ซึ่งเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความเจริญของประเทศชาติบ้านเมือง ช่วยกล่อมเกลา และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กให้รู้จักมีความรับผิดชอบ มีระเบียบ รวมทั้งการเลือกสรรแนวทางปฏิบัติต่อตนเองและสังคม ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็ก ๆ ตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2525) และมานพ ถนอมศรี (2538) กล่าวว่าศิลปะเป็นยาวิเศษในการเยียวยารักษาความป่วยไข้ทางจิตของมนุษย์ได้ ยิ่งในเด็กด้วยแล้วศิลปะสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมหนึ่งที่น่าห่วงใยไปสู่พฤติกรรมที่น่าพึงพอใจได้ในระดับหนึ่งทีเดียว

พ่อแม่ผู้เลี้ยงเด็กเล็ก ๆ นั้นมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะเป็นผู้ให้อิทธิพลเป็นแบบอย่างทั้งทางด้านความคิดและด้านพฤติกรรม และเป็นผู้ที่ควรจะต้องระมัดระวังที่จะแสดงสิ่งใดออกมาหรือจะ

ปลุกฝังสิ่งใดให้แก่เด็ก ว่าสิ่งนั้นเป็นไปในทางที่ถูกที่ควรและให้ประโยชน์แก่เด็กอย่างแท้จริง การส่งเสริมพฤติกรรมการแสดงออกของเด็ก ควรจะได้ศึกษาดูจากความต้องการตามวัยและความสามารถของเด็กที่จะรับรู้ได้มากน้อยเพียงใด การส่งเสริมหรือยับยั้งความคิดที่ไม่เหมาะสมกับวัยเด็ก อาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี แม้แต่การปลุกฝังในเรื่องศิลปะก็ตาม ควรมึวิธีการและแนวทางที่ถูกต้อง โดยทั่วไปนั้นความรู้สึกนึกคิดของเด็กเล็ก ๆ พร้อมทั้งจะรับและจดจำสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะความรู้สึกนึกคิดนั้นจะเป็นสิ่งที่ดีหรือเลวก็ตาม มีผู้เปรียบเทียบความรู้สึกนึกคิดของเด็กว่า เหมือนกับกระดาษขาว พ่อ แม่ เพื่อน บุคคลและสิ่งแวดล้อมจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตกแต่งแต้มสีสันลงไปในการรู้สึกนึกคิดที่บริสุทธิ์นั้นอย่างมาก ฉะนั้นอิทธิพลทางปัญญาความคิดและสิ่งแวดล้อมที่จะอยู่รอบกายเด็ก เป็นสิ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องระวังและเลือกสรรแต่สิ่งที่ดีที่จะให้อิทธิพลในทางที่ดีแก่เด็ก ตามธรรมชาติของเด็กนั้น เมื่อได้รับความคิดหรือได้เห็นสิ่งใดมาก็อยากจะแสดงให้พ่อแม่และผู้อื่นที่เด็กสนิทสนมด้วยได้ร่วมรับรู้ และยอมรับในสิ่งที่เขาแสดงออกมานั้น ในเด็กเล็กการบอกกล่าว เรื่องราวที่ผ่านมาในการรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ไปสู่ผู้อื่นด้วยภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่เป็นตัวหนังสือเป็นสิ่งที่เด็กไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร เด็กอาจจะทำท่าทางเลียนแบบสิ่งที่ได้พบเห็นมา ประกอบคำพูดหรือในบางครั้งเด็กก็อาจจะเขียนเป็นรูปภาพหรือปั้นเป็นรูปตามความจำและจินตนาการของเด็ก การเขียนรูป และการปั้นรูปของเด็กนั้นเป็นเบื้องต้นของการแสดงออกของเด็กที่จะถ่ายทอดบรรยากาศความรู้สึกนึกคิด ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวัน โดยใช้วิธีการทางศิลปะเป็นสื่อจากเด็กไปสู่ผู้อื่น (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2520)

เมื่อศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งในการแสดงออก และมีคุณค่าไปสู่พัฒนาการในทุกด้าน การแสดงออกทางศิลปะในวัยเด็กจึงเป็นการแสดงออกที่ควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นไปตามธรรมชาติ การขัดขวางหรือขาดการสนับสนุนต่อพฤติกรรมทางด้านนี้ จึงเท่ากับเป็นการขัดขวางพัฒนาการตามธรรมชาติด้วยนั่นเอง การยับยั้งการแสดงออกทางศิลปะจะมีค่าไม่ต่างไปจากการยับยั้งการแสดงออกทางการเล่นของเด็ก ซึ่งอาจจะเป็นผลเสียไปสู่พัฒนาทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์และสังคมของเด็กด้วย เมื่อเด็กจะเขียนภาพสักหนึ่งภาพนั้น เขาจะเริ่มสำรวจตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ รอบตัวรู้จักตัดสินใจเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตามความพึงพอใจของเขาเองและคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นภาพตามความนึกคิด คำนิ่ง หรือจินตนาการสร้างเป็นภาพแทนสิ่งแวดล้อมและความต้องการส่วนตัวขณะที่เขียนภาพอยู่ เด็กจะมีความสุขกับการที่ได้สร้างจินตนาการให้ปรากฏเป็นรูปร่างขึ้นมา มีความสนุกสนานเพลิดเพลินกับโลกส่วนตัวที่ชื่นชอบ และได้ลงมือลงแรงทำงานเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี พร้อมทั้งพัฒนาการทางสายตาที่สัมพันธ์กับมือ ความคิด อารมณ์และสติปัญญาของเด็กไปพร้อมกัน อิทธิพลจากคำวิพากษ์

วิจารณ์ของผู้ใหญ่ ที่มักจะพูดจาในเชิงติเตียนและล้อเลียนในฝีมือของเด็กว่า ผลงานสวยหรือไม่สวย เหมือนหรือไม่เหมือน ฯลฯ โดยใช้มาตรฐานทางศิลปะตามสายตาของผู้ใหญ่อย่างชนิดไม่ได้คำนึงถึงระดับขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัยต่าง ๆ ทำให้เด็กถูกกดดันจิตใจให้ยอมรับแนวทางแสดงออกในลักษณะเหมือนจริง ดังจะเห็นได้จากการใช้เครื่องมือและไม่บรรทัดเส้นให้เรียบร้อย จนแข่งกระด้างแห่งแล้งขาดชีวิตชีวา จนกระทั่งสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเองไปอย่างน่าเสียดาย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2528)

ในสังคมของเรามีเด็กจำนวนมากที่พรสวรรค์ไม่ได้ถูกพัฒนามาใช้อย่างเต็มศักยภาพ อาจถูกเพิกเฉยละเลยหรือกีดกันจากสังคม สมมุติว่าเด็กสองคนมีความสามารถเท่ากันตั้งแต่กำเนิด คนหนึ่งกลายเป็นนักวิทยาศาสตร์ก้องโลก อีกคนหนึ่งกลายเป็นคนเก็บขยะ อะไรทำให้คน 2 คนต่างกัน เช่นนั้น ดร.เบนจามิน บลูม ผู้ซึ่งนักการศึกษาทั่วโลกยอมรับว่าท่านเป็นบิดาแห่งการศึกษาท่านหนึ่ง อยากรู้อะไรเป็นปัจจัยทำให้คนเป็นคนเก่งระดับยอดเยี่ยมได้ ดร.บลูม เลือกคนเก่งมาจาก 6 สาขา ได้แก่ นักแกะสลักปฏิมากรรม นักวิจัยทางคณิตศาสตร์ นักเปียโน นักวิจัยทางประสาทศึกษา นักว่ายน้ำน้ำเหรียญทองโอลิมปิก และนักเทนนิสระดับแชมป์เปี้ยน ผู้มีอายุไม่เกิน 35 ปี งานวิจัยนี้ใช้เวลาเกือบ 5 ปีเต็ม ๆ จึงเก็บรายละเอียดได้ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผลการเรียน วิธีพัฒนาความเก่งในสาขาของตนเอง การสนับสนุนจากแหล่งต่าง ๆ ดร.บลูม กับคณะได้ระดมกำลังกันไปสัมภาษณ์คนเก่ง ๆ เหล่านี้อย่างละเอียดถี่ถ้วน และสัมภาษณ์พ่อแม่ ครูอาจารย์ โค้ช เพื่อน ๆ และคนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดหลังจากการวิจัยก็ได้ข้อมูลที่น่าสนใจยิ่งคือ

1. พ่อแม่ที่มีลูกเก่งระดับชาติ ไม่ได้ตั้งใจหรือวางแผนให้ลูกเป็นเพียงแต่ใช้ความเข้าใจ มีจิตใจอยากส่งเสริมว่าจะดีสำหรับลูก เพราะถ้าตั้งใจเกินไป อาจทำให้เกิดการบีบบังคับลูกจนไม่เป็นธรรมชาติ และอาจได้ผลในทางตรงกันข้ามก็ได้
2. คนเหล่านั้นมักมีประสบการณ์ มาตั้งแต่เด็ก ๆ หรือมีสภาพแวดล้อมที่ช่วยความสนใจ เช่น แม่ของนักเทนนิสคนหนึ่งเล่าว่า บ้านอยู่ใกล้สนามเทนนิส ดินเข้าชั้นมาลูกก็เห็นและได้ยินเสียงจนเกิดเป็นความคุ้นเคย คอยเฝ้ามอง เฝ้าสังเกต จนเป็นความชอบ เป็นต้น
3. ทุกคนล้วนเป็นคนบุขางาน มุ่งมั่น หมั่นเพียร ในสาขาอาชีพหรืองานที่ตนรัก แม้เมื่อยามเป็นนักเรียนอยู่ เขาก็ให้เวลากับงานที่เขารัก ไม่น้อยกว่าอาทิตย์ละ 35 ชั่วโมง ทุกคนไป ไม่มีใครบอกว่าตนเองเป็นคนเก่งชั่วข้ามคืน
4. เมื่อยังเด็กอยู่ ได้มีโอกาสแสดงแว่ให้เห็น แล้วมีพ่อแม่ สนับสนุนทันที เช่น นักเปียโน คนหนึ่งที่มีแม่รักดนตรีเห็นลูกสนใจก็ให้ลอง แล้วแม่ก็สอนให้กำลังใจตลอดเวลา คนเก่งส่วนใหญ่มักมี

พ่อแม่ที่เอาใจใส่ ทุ่มเทเวลาให้กับลูกอย่างจริงจัง

5. เด็กได้มีโอกาสได้เห็นและเฝ้าสังเกต กระบวนการทำงานได้ทดลองทำอย่างใกล้ชิด และซาบซึ้งดีกว่า กว่าจะได้งานศิลปะสวยหรูให้คนได้ชื่นชมกันนั้น ต้องมีความลำบาก และแก้ไข ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงมาอย่างมากมาย เด็กจึงเรียนรู้ว่า ต้องทำสิ่งที่ดี มีคุณค่าที่สุด

6. พ่อแม่ของคนเก่ง มักอุทิศเวลาให้ลูก สนับสนุนลูก นอกเหนือจากการมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ลูกทำ หากเด็กอยากวาดรูป แล้วพ่อแม่เฝ้าแต่ห้ามปราม เด็กจะเรียนรู้อย่างลำบากยิ่ง เด็กหลาย ๆ คนคงเลิกรา ไม่ทำดีกว่า

7. ความสำเร็จมีขั้นตอน มิใช่การได้มาง่าย ๆ คือ

1. เด็กต้องเกิดความรักและเป็นสุข สนุกสนานกับสิ่งที่เขาทำ
2. ต้องศึกษากลเม็ด และวิชาการในการฝึกฝนอย่างกระจ่าง
3. นำความรู้ความชำนาญ มาพัฒนาเป็นสไตล์ของตัวเอง ชั้นแรกต้องเลียนแบบคนอื่นมาก่อน แล้วจึงเป็นงานที่มีเอกลักษณ์ของตน ไม่ว่าจะเป็งานดนตรี ศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ บัจฉัย 7 ประการ นี้เองที่ทำให้คน ๆ หนึ่งเก่งแต่อีกคนหนึ่งเป็นคนธรรมดา สติปัญญาล้วน ๆ จะยังประโยชน์อะไรไม่ได้เลย หากไม่มีปัจจัยมาเกื้อหนุน (กระจกเงา, 2538 : 45-47)

ดาร์วิน (2539 : 94) ได้กล่าวไว้ว่า จากการศึกษาทางจิตวิทยาพบว่า สติปัญญาหรือความเฉลียวฉลาดของคนเรามีได้หมายถึงการเรียนเก่งเพียงเท่านั้น แต่ครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน ที่สำคัญสามารถส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้นในเด็ก ๆ ได้ แนวความคิดที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาตามศักยภาพ มีดังนี้

1. เด็กทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาสติปัญญาทุกด้าน ดังนั้นการตระหนักรู้ถึงข้อดีและข้อเสียในด้านต่าง ๆ ของเด็กตั้งแต่เล็ก ทำให้เราสามารถเสริมจุดเด่นของเด็ก อีกทั้งยังช่วยพัฒนาข้อด้อยด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยเพิ่มพูนทักษะนั้น ๆ

2. พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ควรกังวลกับข้อด้อยของลูกมากเกินไป เช่น ลูกเรียนคณิตศาสตร์ไม่เก่ง ลูกไม่ชอบเข้าสังคม แต่ควรจะเป็นเข้าใจและยอมรับในสิ่งที่ลูกเป็นและจัดหากิจกรรมที่เพิ่มเติมข้อด้อยของลูก เด็กที่เรียนหนังสือไม่เก่ง แต่มีความสามารถพิเศษ เช่น ศิลปะ ดนตรี กีฬา จะช่วยทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตัวเอง เกิดความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น และผู้ปกครองสามารถใช้วิธีนี้เป็นกลยุทธ์ช่วยลูกให้เรียนวิชาอื่น ๆ ได้ดีด้วย เด็กจะเรียนเก่งหรือไม่เก่ง จึงไม่ใช่เรื่องสำคัญอีกต่อไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การสังเกตของพ่อแม่ผู้ปกครอง และการกระตุ้นให้ลูกได้รับโอกาสที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองเพียงเท่านี้ เด็กก็จะฉลาดและมีความสุข

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2521 : 36) กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความสามารถที่จะแสดงออก และสร้างศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งถ้าได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสมแล้วความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ จะกระตุ้นการแสดงออกของเด็กได้โดยการวางแผน รวมทั้งการแสดงออกอย่างรอบคอบของผู้ปกครอง

จากการศึกษาของนักจิตวิทยา และนักการศึกษาจำนวนมาก ปรากฏว่า การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และจิตใจ การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นภาพวาด วรรณกรรมหรือดนตรี จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของเด็กและเยาวชนในการพัฒนาบุคลิกภาพ ส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี ปัญหาสุขภาพจิตของเด็กโดยมากมักจะมีสาเหตุมาจากการอบรมเลี้ยงดูเอาใจใส่จาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองบางรายไม่ได้ให้ความรักความเข้าใจ การแนะนำสั่งสอนแก่เด็กเท่าที่ควร พ่อแม่ทอดทิ้งไม่เอาใจใส่หรือเอาใจใส่มากเกินไป จนทำให้เด็กเป็นคนก้าวร้าว เด็กเหล่านี้จะแสดงออกทางศิลปะอย่างรุนแรงเกินความจำเป็นหรือไม่ก็ยุ่งเหยิงสับสนไม่เป็นเรื่องเป็นราว นอกจากนี้จะเป็นการระบายอารมณ์เพื่อชดเชยความรู้สึกผิดหวังและคับแค้นใจเท่านั้น (เลิศ อานันทนะ 2523, 58.: 210) ส่วนเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีได้รับการสั่งสอนให้เคารพในเหตุผล มีอิสระเสรีภาพ ย่อมมีพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้เด็กเติบโตเป็นคนดีและมีสุขภาพกายและจิตดี

พ่อแม่หลายคนอาจไม่คิดว่า ขณะที่ลูกของตนเดินเหิน และไปโรงเรียนได้ตามปกตินั้น อาจจะกำลังแบกความป่วยไข้เอาไว้อย่างหนัก จนถึงขนาดว่า หากไม่ได้รับการบำบัดให้หมดสิ้นไปอาจจะฝังลึกลงไปในชีวิต และกลายเป็นผลร้ายแก่ตัวเด็กเองในอนาคต และอาจแสดงออกมาในรูปของการเอาแต่ใจตัวเอง ก้าวร้าว เกเร และอื่น ๆ ซึ่งการสกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ และการเจริญงอกงามทางสติปัญญา ดังที่มานพ ถนอมศรี (2538 : 171) ได้กล่าวไว้ว่าการได้พูดคุยกับพ่อแม่ที่นำลูกมาเข้าค่ายศิลปะทำให้เรารู้ว่า มีเด็กหลายคนตกอยู่ในภาวะอันตราย แต่พ่อแม่เหล่านั้นไม่ได้หวังว่าการนำลูกมาเข้าค่ายศิลปะจะช่วยแก้ไขพฤติกรรมที่น่าห่วงใยของลูกตนได้ เพียงแต่คิดว่า เด็กจะได้มีเพื่อนและมีคนดูแล เพื่อพ่อแม่จะได้ทำงานหาเงินได้ตามปกติ หลังการอยู่ค่ายศิลปะของเด็ก พ่อแม่จำนวนหนึ่งรู้สึกประหลาดใจกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูก และยอมรับว่าเด็กมีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจแล้วว่าศิลปะสามารถแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงปรารถนาบางอย่างในตัวลูกได้ ศิลปะจึงเป็นยาวิเศษขนานเอก ที่สามารถเยียวยาความป่วยไข้ทางจิตของมนุษย์ได้ ส่วนเด็กจำนวนมากที่มาจากครอบครัวที่แตกต่างกันจะมีพื้นฐานด้านการอบรมสั่งสอน ความประพฤติและ

ประสบการณ์ และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นผลทำให้เด็กมีการแสดงออกที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นในช่วงระดับอนุบาลปีที่ 1-2 และชั้นประถมศึกษา จึงเป็นช่วงที่ผู้ใหญ่ต้องใช้ความระมัดระวังและให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เด็กเล็ก ๆ ย่อมมีความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลง พอใจที่จะแสดงออกในทุกรูปแบบ

อนึ่ง การเขียนภาพทำให้เด็กสามารถสร้างจินตนาการตามความหวัง สร้างความฝันหรือแม่แต่ทางออกของอารมณ์ที่จะขจัดความโกรธ ความเกลียด หรือการแสดงความรักบิดา มารดา ที่ฉลาดสามารถที่จะสอนแก่บุตรหลาน โดยใช้การเขียนภาพเป็นหลักส่งเสริมให้เด็กมีความนึกคิด มีจินตนาการที่ถูกต้องในความจริงทางสังคม บิดามารดา สามารถที่จะเข้าใจอารมณ์ของเด็กได้จากภาพที่เด็กเขียน (อุทัยวรรณ บัวผัน, 2531 : 2)

วินิจ เกตุขำ (2521 : 44) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก พบว่าการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบให้ความรักความอบอุ่น โดยการให้คำแนะนำและชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ โดยมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตย มีแนวโน้มจะทำให้บุตรมีความคิดสร้างสรรค์ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษตามอารมณ์อย่างไม่มีเหตุผล ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของบิดามารดาที่ปล่อยปละละเลยบุตรนั้นมีความสัมพันธ์ทางลบกับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฮิร์ลอค (Hurlock, 1955 อ้างถึงใน อารี รังสินนท์, 2528 : 19) ที่ว่า บิดามารดา ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบประชาธิปไตย คือให้ความรัก เคารพในสิทธิของเด็กให้ความเท่าเทียมกันในครอบครัว ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นและมีความคิดสร้างสรรค์สูง

วรรณงาม รุ่งพิสุทธิพงษ์ (2522 : 15) ได้ศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็ก ปรากฏว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมักจะซุกซน ไม่ซื่อซลาด มีแผนงาน อยากรู้อยากเห็น ไม่ชอบเป็นผู้ตาม ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ใช้อำนาจข่มขู่มักจะเงียบ ๆ มีความคิดริเริ่มในวงจำกัด ชอบเพื่อน และจากการวิจัยของเทอร์แมน (Terman, 1954) เรื่องความคิดริเริ่มของเด็ก 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีความคิดริเริ่มสูงและต่ำ ผลปรากฏว่ากลุ่มที่มีความคิดริเริ่มต่ำมาจากครอบครัวที่เข้มงวด ซึ่งมักจะมีความขัดแย้งไม่อิสระเท่ากับกลุ่มที่มีความคิดริเริ่มสูง ซึ่งเป็นเด็กที่มีความสนใจในผลสัมฤทธิ์ของตน การศึกษาดังกล่าวพอจะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อการพัฒนาการทางความคิดของเด็กด้วย

พูนสุข บุญยสวัสดิ์ (2525 : 504) ได้กล่าวถึงบรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก คือ บรรยากาศที่让孩子ได้สังเกตได้เล่นและได้ซักถาม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการแสดงออกทางความคิดด้วยการพูดและการกระทำตามจินตนาการและความพอใจของเด็ก ดังนั้นความรู้สึกริสรที่จะคิดได้แปลก ๆ และภาวะที่มีความปลอดภัยทางจิต จึงเป็นภาวะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก และเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมจากพ่อแม่ ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่จะจัดบรรยากาศเหล่านี้ให้แก่เด็ก เนื่องจากถ้าเด็กมีความคิดสร้างสรรค์แล้วเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะมีความคิดสร้างสรรค์ด้วย ดังที่สุปราณี สนธิรัตน์ (ม.ป.ป. : 313) ได้กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ในวัยเด็กและวัยรุ่น สามารถใช้เป็นตัวพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ในวัยผู้ใหญ่ได้

จากการสังเกตของไลกอน (Ligon, 1957) พบว่าเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีอายุ 6-8 ปีเด็กระดับนี้รักการเรียนรู้มาก ถ้าจัดประสบการณ์ที่ท้าทายและสนุกสนานก็จะช่วยให้ความรู้ อยากเห็นของเด็กยังคงอยู่และพัฒนาต่อไป นอกเสียจากว่าเขาจะถูกขัดขวางโดยการกระทำของผู้ใหญ่ โดยปกติแล้วเด็ก ๆ สามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์ที่ผู้ใหญ่กำหนดให้อย่างเต็มใจ แต่เด็กมักจะชอบสร้างกฎเกณฑ์ด้วยตนเองเพื่อจะปกป้องความถูกต้อง และควรสนับสนุนให้เด็กได้มีการเล่นบทบาทสมมุติ และมีส่วนร่วมกิจกรรมกับผู้ใหญ่ เพราะเป็นช่วงเวลาที่ควรส่งเสริมสร้างคุณลักษณะและหลักจริยธรรม โดยการให้เล่นบทบาทสมมุติเป็นเรื่องราวต่าง ๆ หรือด้วยการช่วยอธิบายในเรื่องต่าง ๆ เด็กจะชอบการสร้างบทบาทสมมุติและชอบที่จะเล่นกับเพื่อน ๆ จึงเป็นระยะเวลาที่สำคัญ ที่เด็กอายุ 6-8 ปีควรได้รับการช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จตามความคิดของเขาแต่ควรสนับสนุนให้เด็กวางแผนโดยปราศจากความช่วยเหลือ พ่อแม่และครูควรที่จะตอบคำถามของเด็กอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งจะช่วยให้การวางแผนที่แปลกแตกต่างออกไป

แม้ว่าในวัฒนธรรมไทยเราส่งเสริมให้เด็กเป็นคนเชื่อฟังว่านอนสอนง่ายแต่ก็ควรให้เด็กเชื่อฟังอย่างมีเหตุผล สามารถถามโต้แย้ง แสดงเหตุผลเพื่อสนับสนุนความคิดของตนได้ จึงจะทำให้เด็กไม่ขาดคุณลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ ตรงกันข้าม เด็กที่ไม่เชื่อฟัง ไม่ยอมจำนนต่อเหตุผลที่ไม่เหมาะสม ก็จะต้องแสดงให้เห็นว่าเหตุผลใดที่ดีกว่า เหมาะสมกว่า และแสดงออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ ก็จะเป็นที่ยอมรับได้ ฉะนั้นหากฝึกเด็กให้เป็นผู้ที่เชื่อฟัง ก็จงเชื่อฟังเหตุผลและขณะเดียวกันก็ฝึกให้เด็กแย้งด้วยเหตุผล เพื่อเด็กจะได้หาเหตุผลมาสนับสนุนความคิดใหม่ของตน ก็จะทำให้สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไปได้

การอบรมเลี้ยงดูเด็คนั้นย่อมมีวิธีการที่แตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ความรู้ และความเชื่อที่ยึดปฏิบัติของผู้เลี้ยงดู จากการศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของ อุทัยวรรณ บัวผัน (2531 : 26-27) ได้ประมวลแนวทางที่ผู้ปกครองควรปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กไว้ดังนี้

1. บิดามารดาหรือผู้ปกครองควรพยายามตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กและแนะแนวทางเพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จัดสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมความเจริญเติบโต
2. บิดามารดาหรือผู้ปกครองควรมีวินัยและความรับผิดชอบที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว
3. บิดามารดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นแบบในครอบครัว โดยเฉพาะบิดามารดาจะเป็นตัวแบบที่สำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง
4. บิดามารดาควรรับผิดชอบร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เช่น มีการวางแผนร่วมกัน ร่วมกันคิด ตลอดจนหาวิธีการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้สอดคล้องกัน
5. บิดามารดาควรให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ สนใจในพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตรอย่างเพียงพอ เพื่อสร้างความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ให้แก่เด็ก
6. สำหรับผู้ปกครองที่อบรมเลี้ยงดูบุตรแบบเข้มงวดกวดขัน ควรจะได้ฝึกความเป็นอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง และมีความมั่นใจในตนเอง ส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะอีกด้วย นอกจากนี้ยังควรส่งเสริมการเล่นอย่างอิสระกับเพื่อนวัยเดียวกัน
7. การลงโทษบุตร บิดามารดาไม่ควรกระทำไปตามอารมณ์แต่ควรลงโทษอย่างเหมาะสมด้วยความรักและความหวังดี การลงโทษควรปฏิบัติให้เหมาะสมกับวัย และเหมาะสมกับความผิด ควรลงโทษทันทีเมื่อเขาทำผิดและไม่ควรรุนแรง ไม่ควรกักขังหรือใช้สิ่งของขว้างปาเด็ก เพราะจะทำร้ายจิตใจของเด็ก
8. การให้คำยกย่องชมเชย บิดามารดาควรยกย่องและชมเชยบุตรเมื่อทำงานสำเร็จเพื่อสร้างความภูมิใจและความมั่นใจในการกระทำของตนเอง บิดามารดาหรือผู้ปกครองมักจะไม่ชมเชยเมื่อบุตรกระทำความดี การยกย่องชมเชยที่ดีจะช่วยพฤติกรรมนั้นมีความคงทนถาวรต่อไป
9. ในกรณีที่บุตรแสดงความก้าวร้าว บิดามารดาควรจะมีบทบาทงานให้เด็กรับผิดชอบตามความสามารถ อย่างปล่อยให้เวลาว่างและพยายามศึกษาสาเหตุของความก้าวร้าวและหาทางแก้ไข

อารี รังสินนท์ (2528 : 81-87) ได้เสนอแนวปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตยไว้ในเอกสารประกอบการสอน “ความคิดสร้างสรรค์ พ.ศ.2521” ด้วยการที่สมาชิกภายในครอบครัวปฏิบัติต่อกัน และส่งผลกระทบต่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กการปฏิบัติต่อกันและต่อเด็กของสมาชิกภายในครอบครัวมีดังนี้

1. การให้ความรักความอบอุ่น พ่อแม่พึงให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความสนใจ แก่บุตรอย่างเพียงพอ ซึ่งในเรื่องนี้ก็เป็นสัญชาตญาณของพ่อแม่ที่มีต่อลูกและปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ แต่บางครั้งความเข้าใจเช่นนั้นก็ไม่เป็นความจริงเสมอไป ฉะนั้นพ่อแม่ควรที่จะแสดงความรักต่อลูกอย่างตรงไปตรงมา ให้ลูกเห็นอย่างชัดเจนเพื่อจะได้เข้าใจตรงกัน และตระหนักแน่ชัดว่าพ่อแม่รักเขา และเป็นที่พึ่งของลูก ไม่ว่าจะยอมตามที่ลูกขอหรือปฏิเสธสิ่งที่ขอก็ตาม บางครั้งลูกแปลความหมายการที่ตนไม่ได้ในสิ่งที่ตนต้องการบางอย่างที่เป็นไปได้ แต่บางอย่างที่พ่อแม่ปฏิเสธก็ควรอธิบายชี้แจงให้ลูกเข้าใจถึงเหตุผลอันแท้จริง

การให้ความรักแก่ลูกหรือบุตรหลานอย่างเพียงพอ จะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นใจมีความสุขและรู้สึกมั่นคงทางด้านจิตใจ ปลอดภัย จะช่วยให้เด็กเจริญงอกงามและพัฒนาการเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีความเชื่อมั่นในตนเอง และทำทางสว่างงาม และมองโลกในแง่ดี

นอกจากนี้ พ่อแม่ควรสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวโดยทั่วไปของลูก เช่น เกี่ยวกับการเรียน เพื่อนฝูง การทำกิจกรรมในเวลาว่าง ลูกสอบได้คะแนนดี ประสบความสำเร็จในการเรียน การเล่นดนตรี ชนกระประกวดวาดภาพ ฯลฯ พ่อแม่ก็ควรแสดงความชื่นชมกับการกระทำเช่นนั้น เพราะเป็นการกระทำที่ดี ที่ถูกต้อง ควรแก่การยกย่อง ชมเชย การให้รางวัล ยกย่อง ชมเชย และแสดงความยินดีกับลูก จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ว่านั่นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับและมีกำลังใจที่จะทำดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นในการรับฟังเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวลูก จะทำให้สามารถแก้ไขหรือขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับลูกได้ทันเหตุการณ์

2. การช่วยเหลือตนเอง พ่อแม่ให้ลูกรู้จักใช้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด ช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุดและเห็นว่าสิ่งนี้น่าจะสร้างให้เกิดเป็นค่านิยมขึ้นในสังคมไทย เพราะจากการที่เด็กช่วยเหลือตนเองตามวัยของตนนั้น จะทำให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่น รู้สึกมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีทางด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะเด็กที่มีความมั่นใจในตนเองจะสามารถทำงานได้สำเร็จ ดังนั้น พ่อแม่จึงควรฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองได้ตามวัยของเด็ก เพราะการตำหนิเด็กก็มีแต่จะเกิดผลเสีย เด็กจะขาดกำลังใจและไม่กล้าที่จะลอง ทำให้ขาดความมั่นใจในตนเอง หรือเมื่อเด็กโตขึ้นในวัยอนุบาล 3-4 ขวบ เด็กก็พอจะช่วยเหลือตนเองได้ในเรื่องการแต่งตัว การรับประทานอาหารเองได้ แม้จะ

ไม่สู้เรียบร้อยนัก พ่อแม่ก็ควรให้โอกาสลูกได้ฝึกฝนและทำสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเองให้มากที่สุด และคอยสังเกตพฤติกรรมและเสริมสร้างให้เด็กทำดีขึ้นหรือเหมาะสมตามระดับวุฒิภาวะ

3. การฝึกความสังเกต บิดามารดาฝึกให้เป็นคนช่างสังเกต โดยปกติเด็กจะช่างสังเกต และสำรวจสิ่งที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กอยู่แล้ว พ่อแม่จึงควรมีหน้าที่คอยจัดสื่อหรือสิ่งเร้าหรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาการด้านการสังเกตให้มากที่สุด เป็นต้นว่า จัดหาของเล่นที่มีสีรูปร่างที่น่าสนใจเหมาะสมตามพัฒนาการของวัยนั้น ๆ แขนงไว้ให้เด็กดู หรือมีไว้ให้เด็กเล่น สิ่งเหล่านี้จะเป็นสื่อฝึกให้เด็กช่างสังเกต และพอเด็กโตขึ้นพ่อแม่ก็มีหน้าที่ชี้แนะให้ลูกรู้จักสิ่งของต่าง ๆ ที่มีลักษณะเด่นโดยการซักถาม

4. การซักถาม บิดามารดาฝึกให้เด็กช่างถามด้วยการสนทนาก่อนเวลาจะรับประทานอาหารเช้าอาบน้ำ ก่อนเข้านอนหรือโอกาสใดที่อยู่กับลูก นั่งรถไปโรงเรียน นั่งรถกลับบ้าน พ่อแม่พยายามชี้ชวนและบอกถึงสถานที่ที่ผ่านไป และในขณะที่สนทนากับพ่อแม่ก็ควรจะซักถามเด็กไปด้วยเกี่ยวกับทางด้านความจำ ทางด้านการหาเหตุผลบ้าง โดยเฉพาะเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน จากผลการวิจัยทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ปรากฏว่าเด็กในวันนี้มีความคิดริเริ่มสูง ดังนั้น พ่อแม่เพียงแต่หาสิ่งเร้ามาเพื่อให้เด็กได้พัฒนาการให้มากยิ่งขึ้น และอย่าไปรุดรอนหรือจัดคุณลักษณะอันนี้ เพราะบ่อยครั้งที่พ่อแม่ไม่เข้าใจ เมื่อเวลาเด็กถามคำถาม พ่อแม่จะดุ จึงไม่เพียงแต่ทำให้ความฉลาดของเด็กชะงักหรือไม่พัฒนาแต่จะลดลงไป

5. การตอบคำถาม บิดามารดาตอบคำถามเด็กอย่างมีเหตุผลและทำที่ที่มีชีวิตชีวา ก่อนที่พ่อแม่จะฝึกให้เด็กเป็นคนช่างซักช่างถามได้ พ่อแม่จะต้องมองเห็นความสำคัญของการตอบคำถามแก่เด็ก คือ เมื่อเด็กซักถาม พ่อแม่ก็ควรแสดงความกระตือรือร้นเต็มใจและยินดีที่จะตอบคำถามของลูกทุกครั้ง เพื่อสนองความต้องการของลูกอย่างหนึ่ง และเป็นธรรมดาเมื่อเด็กรู้มาก เด็กก็จะมีควมรู้มีเรื่องที่จะซักถามมากยิ่งขึ้นก็เป็นการปลูกฝังลักษณะการช่างซักถามแก่เด็กด้วย นอกจากนั้นเมื่อใดที่พ่อแม่มีโอกาสได้ไปพบเห็นสิ่งที่ลูกสนใจ ก็นำมาเล่ามาสนทนาให้ลูกฟังหรืออาจจะซื้อภาพหนังสือ และอื่น ๆ ที่ตรงกับความสนใจของลูกมาให้เพื่อเป็นการเน้นให้เห็นว่าเรื่องราวที่ลูกสนใจและซักถามเป็นสิ่งที่ควรกระทำ พ่อแม่จึงยินดีสนับสนุนและส่งเสริมให้คุณลักษณะนั้นพัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไป

6. การแสดงความคิดเห็น พ่อแม่พึงให้โอกาสแก่ลูกในการแสดงความคิดเห็นในการถกเถียงและอภิปรายปัญหาต่าง ๆ ต้องการอิสรภาพในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เสนอความคิดเห็น เสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับครอบครัวและให้โอกาสเด็กตัดสินใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใดด้วยตนเองด้วยความพึงพอใจ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเด็กก็สามารถตัดสินใจได้มากขึ้นตัดสินใจได้อย่างอิสระ บิดามารดาอาจเพียงให้ความคิดเห็นแนะแนวทางเพื่อช่วยให้เด็กมีข้อมูลเพียง

พอและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง อันเป็นการฝึกหัดให้เด็กเป็นคนกล้าคิดกล้าแสดงออกและสามารถตัดสินใจได้ การอภิปรายร่วมกันในครอบครัว ควรหาเวลาอยู่ร่วมกันพร้อมหน้าและอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งใด หรือเหตุการณ์ใด เพื่อให้ลูกหลานได้มีความเข้าใจและมีแนวคิดอันถูกต้อง เด็กจะมีเจตคติอันถูกต้องต่อสิ่งนั้น ๆ บุคคลนั้นและเหตุการณ์นั้นได้

7. การให้รางวัล คำชมเชย พ่อแม่ควรให้รางวัล ชมเชย สำหรับผลงานของลูกด้วยการยิ้มแย้มให้คำชมเชย ตลอดจนให้รางวัลเป็นสิ่งของตามควรแก่โอกาส เช่น เมื่อลูกสอบได้คะแนนดีหรือลูกได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ พ่อแม่ควรร่วมแสดงความยินดีและเห็นเป็นเรื่องสำคัญเพราะนอกจากจะทำให้เด็กพอใจแล้ว สบายใจแล้ว ยังเป็นการย้ำให้เห็นว่าสิ่งที่เด็กได้ทำไปนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ได้รับการยอมรับและมีกำลังใจที่จะทำดีเช่นนั้นในคราวต่อ ๆ ไป

8. การตัดสินใจร่วมกัน พ่อแม่และสมาชิกภายในครอบครัว ที่จะมีการตัดสินใจร่วมกัน หรือประนีประนอมกันได้ ไม่มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง

9. พ่อแม่รับผิดชอบร่วมกัน ในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู เช่น มีการร่วมกันคิดวางแผนร่วมกันตลอดจนช่วยหาวิธีการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน เช่น ในเรื่องการศึกษาของบุตร การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ แก่ลูกการวางมาตรฐานความประพฤติ เป็นต้น พ่อแม่พยายามจัดวางแผนทาง วิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดี และความสำเร็จแก่ลูก ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของพ่อแม่ เมื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือลูกประสบความสำเร็จ พ่อแม่ก็เกิดความภาคภูมิใจและเป็นสุขในความสำเร็จนั้น แต่ถ้าเกิดความผิดพลาด พ่อแม่ก็แสดงความรู้สึกเห็นใจ ช่วยแก้ไขปัญหาค้นหาให้ดีขึ้นและหมดไปในที่สุด

10. การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พ่อแม่พึงจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสิ่งที่พ่อแม่พึงจัดให้เด็กมีดังนี้

1. จัดหาสถานที่ที่ปลอดภัยให้เด็กได้มีการสำรวจ ทดลอง ค้นคว้า
2. การจัดหาอุปกรณ์ พ่อแม่ควรจัดหาอุปกรณ์การระบายสี ให้กับเด็กอนุบาลและวัยประถมศึกษา เป็นต้นว่า สมุดภาพ และดินสอเทียน จะได้ช่วยให้เด็กได้ฝึกใช้กล้ามเนื้อและฝึกการประสานสัมพันธ์ ระหว่างประสาทตากับกล้ามเนื้อ เป็นต้น

ในปัจจุบันคอมพิวเตอร์ ถูกนำมาใช้กับการเรียนการสอน ในรายวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากการศึกษาและมัธยมศึกษาได้นำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนกันแล้ว ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพ ในด้านการนำเสนอข้อมูล และความรู้ที่เป็นลำดับขั้นตอน ให้การเสริมแรงแก่นักเรียนได้อย่าง

เหมาะสม ดังนั้นจึงสมควรอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนในระดับโรงเรียน ควรปูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับ คอมพิวเตอร์ ศิลปะให้แก่ผู้เรียน เพื่อเกิดความเข้าใจและมีเจตคติที่ถูกต้องกับเทคโนโลยีประเภทนี้ รวมถึงการใช้งานได้อย่างถูกวิธี ซึ่งความเข้าใจที่ว่าคอมพิวเตอร์มีไว้สำหรับคิดคำนวณ พิมพ์รายงานได้ สวย เก๋กับเพิ่มประวัติข้อมูล เล่นเกมส์ ก็น่าจะถึงจุดที่เพียงพอแล้ว การนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อ สร้างสรรค์ทางศิลปะน่าจะเป็นมิติใหม่ของการสอนศิลปะร่วมกับคอมพิวเตอร์ แม้แต่ในโรงเรียนชั้น ประถมศึกษาก็มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวาง (ปฐมนรัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์, 2539 : 1)

สำหรับเรื่องนี้สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเป็นอันดับแรกคือ โปรแกรมที่เหมาะสมกับเด็กไทย ของเรามีหรือยัง หากโปรแกรมออกแบบมาได้เหมาะสม และสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็กก็ จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กอย่างแน่นอน ที่สำคัญคอมพิวเตอร์เป็นเพียงสื่อเสริมการเรียนรู้อย่าง หนึ่งของเด็กเท่านั้น ไม่สามารถแทนที่การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่เด็กได้จากการดำรงชีวิต หรือ กิจวัตรประจำวัน ดังที่มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (2540 : 11) ได้กล่าวถึงหลักคัดเลือกโปรแกรม คอมพิวเตอร์ สำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. เหมาะสมกับวัยของเด็ก
2. เด็กสามารถทำได้ด้วยตัวเอง
3. โปรแกรมต้องเน้นพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก
4. ตอบสนองเด็กได้อย่างรวดเร็ว
5. ภาพที่ปรากฏบนจอสีสันตึงสดใส คมชัด มีเสียงประกอบภาพเคลื่อนไหวได้ให้ดูมี

ชีวิตชีวา

และหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองมีดังนี้

1. หาข้อมูลเพิ่มเติมหากโรงเรียนจะมีการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ ดูว่าโปรแกรมเหมาะสมหรือไม่ โดยเข้าไปพูดคุยกับอาจารย์ที่สอน หรือเข้าไปลองเรียนดูสักครั้ง
2. คุยกับลูกว่า ลูกมีความสนใจต่อเรื่องเรียนคอมพิวเตอร์อย่างไร ให้ความสนใจของลูก เป็นหลัก
3. ติดตามถามข่าวคราวการเรียนของลูกตลอดเวลาด้วยการพูดคุยกับลูกหรือจากอาจารย์ ที่สอนลูก

ดังนั้นเมื่อพ่อแม่ได้ทราบถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ แล้วซึ่งถือ ว่าเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนดังที่ได้เสนอแนะไว้ข้างต้น และควรเริ่มตั้งแต่ลูกยังเยาว์วัย และทำ

ติดต่อกันไป เพื่อให้คุณลักษณะเหล่านี้ได้พัฒนาต่อเนื่องกันไปและถึงระดับสูงสุด อันเป็นการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

การเรียนศิลปศึกษา ในระดับประถมศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น การเรียนรู้เรื่องหลักการทฤษฎีทางศิลปศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งบลูม (Bloom, 1966) และคณะได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายทางด้าน พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านสติปัญญา ความสามารถทางด้านสมองในการจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ และการคิดหาเหตุผล ซึ่งความสามารถในการจำข้อมูล หลักการทฤษฎีจึงมีความสำคัญ

กระบวนการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษามีความเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์มาก ทั้งนี้เพราะลักษณะวิชาศิลปศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียน แสดงความรู้สึกนึกคิดภายในของตนออกมา โดยเปิดโอกาส ให้แสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเสรี ซึ่งการแสดงออกนั้น อาจจะใช้วิธีการเขียน การพิมพ์ ปั้น แกะสลัก หรือการประดิษฐ์วัสดุต่าง ๆ ถ้าหากพิจารณาในกระบวนการทำงานแล้ว กิจกรรมศิลปะเหล่านี้ ล้วนแต่อาศัยความคิดสร้างสรรค์แทบทั้งสิ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2527 : 41)

ทอแรนซ์ (Torrance, 1959 อ้างถึงใน อารีย์ รังสินันท์, 2528 : 76) นักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกัน เป็นผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยเรื่องความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนการสอนไว้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง ได้เสนอหลักในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้หลายประการดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กถามและให้ความสนใจต่อคำถาม และคำตอบที่แปลก ๆ ของเด็กและเขายังเน้นว่าพ่อแม่หรือครู ไม่ควรมุ่งที่คำตอบที่ถูกแต่เพียงอย่างเดียว เพราะในการแก้ปัญหาแม่เด็กจะให้วิธีใด สิ่งบางอย่างก็ควรจะยอม แต่ควรกระตุ้นให้เด็กได้วิเคราะห์ ค้นหา เพื่อพิสูจน์การเดา โดยใช้การสังเกตและประสบการณ์ของเด็กเอง

2. ตั้งใจฟังและเอาใจใส่ต่อความคิดแปลก ๆ ของเด็กด้วยใจเป็นกลาง เมื่อเด็กแสดงความคิดเห็นในเรื่องใด แม้จะเป็นความคิดที่ยังไม่เคยได้ยินมาก่อนผู้ใหญ่ก็อย่าเพิ่งตัดสินและรื้อถอนความคิดนั้น แต่รับฟังไว้ก่อน

3. กระตือรือร้นต่อคำถามที่แปลก ๆ ของเด็กด้วยการตอบคำถามอย่างมีชีวิตชีวา หรือว่าชี้แนะให้เด็กหาคำตอบจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

4. แสดงและเน้นให้เด็กเห็นว่าความคิดของเด็กนั้นมีคุณค่า และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น จากภาพที่เด็กวาดอาจนำไปเป็นลายถ้วยชาม ภาชนะ เป็นภาพปฏิทิน บัตร ส.ค.ส. เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ และมีกำลังใจที่จะคิดสร้างสรรค์ต่อไป

5. กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูหรือผู้ปกครองอาจเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ชี้แนะลดการอธิบายและบรรยายลงบ้าง แต่เพิ่มการให้นักเรียนมีส่วนร่วมริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองมากขึ้น

6. เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ ค้นคว้าอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

7. พึงระลึกว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก จะต้องใช้เวลาพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

8. ส่งเสริมให้เด็กใช้จินตนาการของตนเอง และยกย่องชมเชย เมื่อเด็กมีจินตนาการที่แปลกและมีคุณค่า

บลอนท์ และคลอสไมเยอร์ (Blount and Klausmier, 1965 อ้างถึงใน อารีย์ รังสินนท์, 2528 : 78) ได้เสนอแนะวิธีการที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้ :

1. สนับสนุนและกระตุ้นการแสดงความคิดเห็นในหลาย ๆ ด้าน ตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์
2. เน้นสถานการณ์ที่จะส่งเสริมความสามารถอันจะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ เช่น ความคิดริเริ่ม เป็นต้น ตลอดจนไม่จำกัดการแสดงออกของนักเรียนให้เป็นไปในรูปแบบเดียวตลอด
3. อย่าพยายามหล่อหลอมหรือกำหนดแบบให้เด็กและนักเรียนมีความคิดและมีบุคลิกภาพเหมือนกันไปหมดทุกคน แต่ควรสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ตลอดจนความคิดและวิธีการที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ด้วย
4. อย่าเข้มงวดกวดขันหรือยึดมั่นอยู่กับจารีตประเพณี ซึ่งยอมรับการกระทำหรือผลงานอยู่เพียง 2 หรือ 3 อย่างเท่านั้น สิ่งอื่นใดที่นอกเหนือไปจากแบบแผนเป็นสิ่งที่ผิดไปเสียหมด
5. อย่าสนับสนุนหรือให้รางวัลแต่เฉพาะผลงานหรือการกระทำ ซึ่งมีผู้ทดลองทำเป็นที่ยอมรับกันแล้ว ผลงานแปลก ๆ ใหม่ ๆ ก็จะได้มีโอกาสได้รับรางวัลหรือคำชมเชยด้วย

การเรียนศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา การแสดงออกทางด้านทักษะ และเจตคติ เป็นสิ่งสำคัญของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทักษะพิสัยเป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทางด้านความสามารถทางกายในการปฏิบัติงาน ที่มีความถูกต้องคล่องแคล่ว และมีประสิทธิภาพ การฝึกปฏิบัติทาง

ศิลปศึกษานั้น ได้จัดกระบวนการเรียนการสอน ให้เป็นรูปแบบต่าง ๆ ให้เลือกไปให้เด็กได้แสวงหาประสบการณ์ ด้วยการให้วาดภาพระบายสี ปั้น แกะสลัก พิมพ์ภาพสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่าง ๆ ฯลฯ กระบวนการเรียนการสอนนั้น ได้ใช้ในลักษณะให้เด็กฝึกกระบวนการคิดด้วยการศึกษา ค้นคว้า สังเกต วิเคราะห์ สำรวจ เปรียบเทียบ ทดลอง และแก้ปัญหา โดยนำเทคนิคต่าง ๆ มาสร้างสรรค์และแสดงออกทางศิลปะ (กรมวิชาการ, 2537 : 291) ด้านจิตพิสัย เป็นจุดมุ่งหมายที่มุ่งพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ทางด้านเจตคติ และค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความประณีต ความสวยงาม ความสะอาด การเห็นคุณค่า การให้ความสนใจ การให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ตลอดจนคุณลักษณะอื่น ๆ บลูม (Bloom, 1966) และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มีวิธีการหลายอย่าง อาจทำได้ดังนี้

1. จัดประสบการณ์ศิลปะให้เด็กแสดงออกในทางศิลปะ ด้วยการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ไม่ควรให้นักเรียนลอกเลียนแบบ เพราะจะทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง
2. ยอมรับนับถือผลงานที่เด็กแสดง ไม่ว่าผลงานนั้นจะมีคุณภาพมากหรือน้อย
3. สนับสนุนให้เด็กแสดงออกได้หลาย ๆ แนวทาง โดยไม่จำกัด ไม่ควบคุมแนวทางการแสดงออกของเด็ก
4. ส่งเสริมให้เด็กแสดงความคิดเห็นที่แปลกไปจากปกติธรรมดาบ้าง
5. ควรหลีกเลี่ยงคำวิพากษ์วิจารณ์ ในเชิงติเตียนว่ากล่าวรุนแรง เมื่อเด็กทำงานไม่เป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ หรือเกิดความผิดพลาดขึ้น
6. เมื่อเด็กประสบความสำเร็จ หรือค้นพบคำตอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเอง ผู้ใหญ่ควรแสดงความรู้สึกยกย่องชมเชยอย่างจริงใจ เพื่อส่งเสริมให้กำลังใจ ให้มีการพัฒนาความก้าวหน้าต่อไป
7. จัดบรรยากาศในการเรียน ปล่อยให้สบาย เพื่อไม่ให้เคร่งเครียดจนเกินไป (หน่วยศึกษานิเทศก์ , 2537 : 292)

อนึ่งเด็กฝึกฝนศิลปะก็เพื่อแสดงออกซึ่งการรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด การสำรวจตรวจสอบสื่อต่าง ๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางสำหรับสร้างศิลปะ และแสดงความเป็นเจ้าของความคิด ความสามารถอย่างมั่นใจ ให้ปรากฏขึ้น การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้น เด็กจะสนใจกับเทคนิคต่าง ๆ ทางศิลปะแต่เพียงเล็กน้อย หรืออาจจะไม่สนใจเอาเสียเลย เขาไม่คำนึงถึงว่า งานศิลปะที่กำลังทำอยู่นั้น จะมีความสมบูรณ์ทางเทคนิคหรือไม่อย่างไร และดูจะไม่สนใจกับรูปทรงว่าจะแสดงความสมบูรณ์ กลมกลืนอย่างไร เพียงแต่ขอให้ได้แสดงให้เสร็จสิ้นลงตามความพึงพอใจ เด็กจะสนใจต่อวิธีการหรือกระบวนการ

การที่แสดงออก มากกว่าคุณภาพของผลงานชิ้นสำเร็จ พร้อมกันนั้นเด็กเล็ก ๆ ก็จะสนใจ เกณฑ์การทำงานภายในความรู้สึกนึกคิดของเขามากกว่าเกณฑ์ภายนอกที่มองเห็นได้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 71)

วอล์คเกอร์ (Walker, 1995) ได้กล่าวไว้ว่า ควรส่งเสริมให้มีหนังสือเสริมทักษะ และความบันเทิงทางศิลปศึกษาสำหรับผู้ปกครองและเด็กได้อ่านและเรียน หรือเล่นร่วมกัน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ โดยมีผู้ปกครองเป็นผู้ชี้แนะ ในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาหลายแห่ง ได้ใช้เพิ่มสะสมผลงานของนักเรียน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล เพื่อตัดสินผลการเรียนของนักเรียนได้ (สุวิทย์ คำมูล, 2540) การประเมินจากเพิ่มสะสมผลงานก็คือการประเมินความสำเร็จของนักเรียน จากผลงานที่เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด หรืองานที่แสดงถึงความก้าวหน้าที่นักเรียนเก็บสะสม กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของลูกหลาน โดยการให้นักเรียนเอาเพิ่มสะสมผลงานนำกลับบ้าน ผู้ปกครองจะมีบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของ ผู้เรียน แสดงความรู้สึกให้คำแนะนำและเยี่ยมห้องเรียน ร่วมชมนิทรรศการผลงานของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อน ๆ ของผู้เรียน อันจะเป็นการพัฒนาความคิดในการที่จะเสนอแนะการทำงานของผู้เรียนในครั้งก่อนไปด้วย ซึ่งจะช่วยในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540: 10)

ฮิลเดอบรันด์ (Hilderbrand, 1975) ได้ให้ข้อแนะนำสำหรับผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้คือ

1. ให้ความสำคัญในกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่าคำนึงถึงผลงานของเด็ก
2. ให้ความสนับสนุนการแสดงออกทางด้านการสร้างสรรค์โดยหลีกเลี่ยงการให้เด็กวาด

ลอกเลียนแบบ หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดวาดภาพ ทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิด อิสระ ซึ่งทั้ง 2 แบบนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์

3. แสดงความชื่นชมต่อผลงานความก้าวหน้าของเด็ก
4. วางแผนและเตรียมจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่ายและสะดวกในการใช้
6. ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า "กำลังทำอะไรอยู่" หรือ "เดาว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร"
7. ฝึกฝนและแนะนำให้เด็กได้ลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง รู้จักการแสดงออกและมี

ทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็กด้วย

การสร้างสรรคกิจกรรมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสุดของการเรียนรู้ เพราะการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะของเด็กช่วยให้เด็กได้ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ วิธีการทำงาน กระบวนการทำงานศิลปะ ยังสร้างเสริมให้เกิดคุณค่าด้านต่าง ๆ แก่เด็กอีกด้วย เช่น คุณค่าทางด้านประสาทสัมผัส จินตนาการ การแสดงออก การสร้างสรรคร์สนิยม ฯลฯ ซึ่งคุณค่าที่เกิดขึ้น ย่อมมีจุดเริ่มต้นมาจากการปฏิบัติกิจกรรมเกือบทั้งสิ้น นอกจากกิจกรรมจะเป็นสิ่งสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ด้วยความสามารถในการแสดงออกแล้ว ผลงานศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรคร์ ยังเป็นสิ่งสร้างความภาคภูมิใจ และความมั่นใจ ในการแสดงออกให้กับเด็กอีกด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 98)

เลิศ อานันตะ (2529 : 207) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า กิจกรรมทางศิลปะเป็นแนวทางเดียวที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้แสดงออกอย่างอิสระเสรี ในการพัฒนาความคิดริเริ่มใหม่ ๆ กับการทดลองด้วยวัสดุนานาชนิดและสามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่าวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับวัสดุและอุปกรณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ว่ามีความพร้อมเพียงใด เด็กทุกคนจึงควรได้รับการส่งเสริมจากผู้ปกครองและครูเพื่อสนับสนุนให้มีการแสดงออกด้วยการเลือกสำรวจ ทดลอง และค้นคว้ากับวัสดุต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ไว้อย่างครบครัน เช่น ตัวอย่างภาพเขียน ผลงานศิลปะที่น่าสนใจ สไลด์ ภาพยนตร์ สี กระดาษ ไม้ขีด ภาชนะ ฯลฯ

กรณีที่ขาดอุปกรณ์การเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการปรับปรุงดัดแปลงวัสดุและอุปกรณ์ การเรียนที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ส่งเสริมให้เด็กมีการทดลองเลือกค้นคว้ากับเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ตามท้องถิ่น มาดัดแปลง เพื่อสร้างสรรคร์งานศิลปะชิ้นใหม่ไม่ควรใช้วัสดุต่างถิ่นที่หายาก ราคาแพง หรือไม่สะดวกในการใช้ นอกจากจัดหาตามต้องการที่จำเป็นเท่านั้น ระหว่างการฝึกปฏิบัติงานทางศิลปะ เด็กต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดความไม่มีระเบียบ สกปรกเลอะเทอะ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวแบบที่เด็กได้ประสบพบเห็นตลอดเวลา ควรจะกำจัดออกไป หลังจากปฏิบัติงานแล้ว โดยการให้เด็กเก็บข้าวของ เศษวัสดุ พู่กัน แก้วน้ำ และอุปกรณ์อื่น ๆ ไปเช็ดล้าง ทำความสะอาดให้ทุกอย่างเรียบร้อย พร้อมทั้งจะนำมาใช้ได้ทุกโอกาสและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยทุกครั้ง ภายหลังการปฏิบัติงานโดยกำหนดเวลาให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อฝึกลักษณะนิสัย ความมีระเบียบ ความสะอาดและความเรียบร้อย (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2537 : 292)

จากงานวิจัยของมุสตี เรื่องครีมัน (2533) เรื่องบทบาทของผู้ปกครองหรือครูในการส่งเสริมนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีสติปัญญาเลิศ สรุปได้ว่า สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สภาพแวดล้อมทั้งที่บ้านและทางโรงเรียน ซึ่งหมายถึงบทบาทของผู้ปกครอง หรือครูที่เป็นไปในทางเอื้ออำนวยก็มีส่วนช่วยให้ความสามารถพิเศษของเด็กได้มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ จึงกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนด หรือปรุงแต่งความสามารถพิเศษของบุคคลขึ้นมาได้ และที่สำคัญเราสามารถพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมได้มากกว่าตัวกำหนดทางพันธุกรรม ซึ่งย่อมนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มคุณภาพของประชากร ให้อยู่ในระดับสูงได้เช่นเดียวกัน

ฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst, 1962 อ้างถึงใน มุสตี เรื่องครีมัน, 2533 : 3) กล่าวว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษจะสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองได้ด้วยดีนั้น ต้องประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ซีดความสามารถของสัมฤทธิ์ผลที่ดีที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และการส่งเสริมให้ดีขึ้นโดยสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้น ในการพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษซึ่งรวมถึงความสามารถทางศิลปะด้วย ให้พัฒนาศักยภาพนั้น องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งองค์ประกอบหนึ่งคือ สิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและโรงเรียน

องค์ประกอบเกี่ยวกับบ้านมีความสำคัญ หรือมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กมาตั้งแต่ เล็กจนโต เด็กจะเป็นคนได้สมบูรณ์เพียงใด มีบุคลิกภาพอย่างไร จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเพียงใด ล้วนแต่มาจากอิทธิพลของบ้านแทบทั้งสิ้น นั่นคือ เด็กทุกคนเกิดมาพร้อมที่จะเป็นคนเก่ง ขึ้นอยู่กับวิธีการเลี้ยงดูของพ่อแม่ “เมล็ดพืชย่อมจะเจริญเติบโตเป็นต้นไม้ใหญ่ได้เพียงแต่รอสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสมฉันใด เด็กที่เกิดมาย่อมพร้อมที่จะเจริญเติบโตเป็นคนเก่ง เพียงแต่รอการเลี้ยงดูที่เหมาะสมฉันนั้น” (สุนทร โคตรบรรเทา, 2530 : 54) ฉะนั้น เด็กทุกคนจึงมีสิทธิ์ในการเกิดมาเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว แต่เป็นที่น่าเสียดายที่สิทธิ์นี้ไม่มีการคำนึงมากนัก การเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษในสังคมจึงกลายเป็นเรื่องผิดปกติ หรือเป็นข้อยกเว้นของสังคมต่อไป

สิ่งที่เป็นตัวสกัดกั้นไม่ให้เด็กเป็นคนเก่ง หรือทำให้เด็กทุกคนของประเทศจึงไม่เป็นคนเก่ง ก็คือ การเรียนรู้ที่จะไม่เป็นคนเก่งหรือแสดงความสามารถพิเศษที่ต่างจากคนทั่วไปมาตั้งแต่เด็ก หรือการระมัดระวังที่จะไม่คิดสร้างสรรค์ การที่เด็กเป็นเช่นนี้ เป็นเพราะพ่อแม่หรือผู้ใหญ่สอน เช่น การทำตนเป็นคนโง่ดีกว่าเป็นคนฉลาด และการยอมแพ้ปลอดภัยกว่าเอาชนะดังสุภาษิตว่า “แพ้เป็นพระชนะเป็นมาร” เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ตอนเกิดมาใหม่ ๆ เด็กไม่เคยมีแนวคิดเช่นนี้ แต่มาได้รับการสั่งสอนภายหลัง จึงส่งผลไปถึงพื้นฐานทางความเชื่อและทัศนคติที่สกัดกั้นความเก่งทางสติปัญญา ถ่วงความ

คิดสร้างสรรค์ และขีดขวางการแสดงความสามารถพิเศษต่าง ๆ ของเด็ก แนวคิดเหล่านี้ได้สะสมไว้เรื่อยมาตั้งแต่เด็ก เปลี่ยนแปลงได้ยากภายหลัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าของเทอร์แมนและโอเดน (Terman and Oden, 1921-1946 อ้างถึงใน ผุสดี เรื่องครีมนั้น, 2533 : 3) ที่ได้ศึกษาติดตามเด็กที่มีความสามารถพิเศษเป็นระยะเวลานาน พบว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กเหล่านี้ไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิตเนื่องมาจากสาเหตุ คือขาดกำลังใจความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่และการอยู่ในสิ่งแวดล้อมซึ่งไม่มีส่วนเสริมความสำเร็จในการเรียน (Cultural Deprivation) ขาดการช่วย และท้าทาย หรือเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถ

การส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงตามขั้นตอนของพัฒนาการของเด็ก เป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรทำ เด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ และความคิดสร้างสรรค์ก็เป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมได้ แต่บางคนอาจต้องได้รับการกระตุ้นและเสริมประสบการณ์ให้มากกว่าคนอื่น

ในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ในงานศิลปะ กล่าวกันว่า ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้นอกจากการจินตนาการ (Imagination) แล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สภาพแวดล้อม (Environment) มีอิทธิพลต่อการรับรู้และซึมซาบเก็บเข้าไปในตัวเด็กอย่างเป็นไปโดยธรรมชาติและเป็นปรากฏการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ (นิพนธ์ ทวีกาญจน์, 2529 : 71) การเรียนการสอนทางศิลปศึกษา นอกจากจะต้องทำความเข้าใจกับหลักสูตร เป้าหมาย การเรียนการสอนและกิจกรรมแล้ว ยังต้องทำความเข้าใจกับบุคลิกภาพและความพร้อมในแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อม และสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม อันจะยังผลไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เมื่อศิลปะเกี่ยวข้องกับการศึกษา การเรียนรู้ทางศิลปะย่อมไม่ใช่การเรียนรู้อย่างโดด ๆ เฉพาะตัวของศิลปะเอง แต่ศิลปะศึกษาจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ อีกหลายประการ เช่น จิตวิทยาทางการศึกษา สมรรถภาพครูผู้สอน ความพร้อมของนักเรียน การเรียนการสอน สื่อการสอนและสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนรู้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 106-107) การแสดงออกทางศิลปะนั้น ประสบการณ์นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างมาก เพราะประสบการณ์จะช่วยให้การแสดงออกเป็นไปอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมที่มีมนุษย์ เป็นผู้สร้างขึ้น การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์มาก ได้รู้มากและเห็นมาก ก็ย่อมเปิดโอกาสให้เขามีความคิดมากตามมาด้วย ประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมทั้งในแง่รูปแบบและความคิดย่อมเป็นความพร้อมที่จะมีความหมายต่อการเรียนรู้และแสดงออกทางศิลปะ

การที่จะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับคุณค่าตามเป้าหมายได้นั้น สภาพแวดล้อมในการเรียน นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญด้วย เพราะสภาพแวดล้อมที่ดีจะมีสภาพเป็นแรงผลักดัน หรือกระตุ้นให้การ

เรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สภาพแวดล้อมในทางศิลปศึกษาในที่นี้มีความหมายรวมถึง สภาพห้องเรียนที่ดี มีโต๊ะทำงานได้สะดวก ห้องกว้างขวางพอสมควร ห้องเรียนเป็นสัดส่วน นอกจากนี้รวมไปถึงการสร้างบรรยากาศที่ดี เช่น ความเป็นกันเอง การให้กำลังใจที่ดี การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ห้องเรียนที่มีเสรีภาพ เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่ดีเช่นนี้จะช่วยสร้างเสริมการเรียนรู้ได้อย่างดี (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526 : 111)

เลิศ อานันทนา (2529) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปศึกษาไว้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ต้องการฝึกหัดทางทักษะและเรียนรู้ถึงคุณค่าสุนทรียศาสตร์ ประกอบกับการเรียนศิลปศึกษา เพื่อหวังผลให้เด็กเกิดความรู้สึกองงามในทุกด้าน จำเป็นต้องมีห้องปฏิบัติงานศิลปะ (Art studio) เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้มีการแสดงออกอย่างอิสระ (Free Expression) ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ธรรมชาติของเด็กชอบการเคลื่อนไหว และต้องการพื้นที่มาก ห้องเรียนศิลปศึกษาจึงควรมีบริเวณกว้างขวางเพียงพอ ที่จะตอบสนองการแสดงออกของเด็ก มีบรรยากาศที่เข้าใจผู้เรียน ให้อยากเรียน เช่น มีพื้นที่กว้างขวาง สะอาด แสงสว่างเพียงพอ เงียบสงบ อุณหภูมิพอเหมาะ อากาศถ่ายเทได้สะดวกอุปกรณ์ครบครัน สามารถทำงานได้เป็นรายบุคคลและกลุ่ม

เกล (Gale อ้างถึงใน อารีย์ รังสินันท์, 2528 : 62) กล่าวว่า เด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ ฉะนั้นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะพบได้ในทุก ๆ ห้องเรียน ทุกชั้นเรียนทุกครอบครัว ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ทั้งในสังคมชนบทและสังคมแบบเมือง แน่แน่นอนว่า เด็กที่ได้รับการส่งเสริมและอยู่ในสภาพบรรยากาศที่พร้อมมูล ย่อมเป็นโอกาสเอื้ออำนวยและพัฒนาตนเองได้เร็วกว่าและมากกว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีการแสดงออกที่แตกต่างกันไปจากเด็กทั่ว ๆ ไปอยู่บ้าง และแม้ในหมู่พวกเขาเอง การแสดงออกก็ยังไม่เหมือนกัน บางคนกล้าแสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่ต้องการสิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นจากผู้ใหญ่มากนัก แต่บางคนก็ยังต้องการสิ่งแวดล้อมบรรยากาศอบอุ่น เป็นกันเอง เพื่อเป็นแรงเสริมและกำลังใจให้เขาเชื่อมั่นและกล้าแสดงออก เด็กประเภทหลังนี้มีจำนวนมาก และส่วนหนึ่งไม่มีโอกาสพัฒนาความสามารถสร้างสรรค์ตนเองจนตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะขาดแรงกระตุ้นในการส่งเสริมที่ถูกต้อง ขาดภาวะที่เอื้ออำนวยอย่างเพียงพอที่จะช่วยให้เขามีโอกาสแสดงออก และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคน และสามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงคือ การสอน ฝึกฝน อบรม และในทางอ้อมคือการสร้างสภาพ

บรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ โรเจอร์ส (Rogers, 1959 อ้างถึงใน อารีย์ รังสินนท์, 2528 : 74) ที่ว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถ บังคับให้เกิดขึ้นได้ แต่สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งเปรียบเสมือนกับชานาที่สามารถทำให้ต้นพืช งอกงามจากเมล็ดได้ ก็ต่อเมื่อจัดสิ่งแวดล้อมให้พอเหมาะทั้งอากาศ น้ำและดิน เมล็ดพืชนั้นจึงจะงอก งามได้ ความคิดสร้างสรรค์เช่นเดียวกันจะเสริมสร้างขึ้นได้ด้วยการจัดสภาพการณ์เทคนิควิธีที่เหมาะสม ถูกต้องและได้เสนอแนะการสร้างสถานการณ์ที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้ ไว้ดังนี้

1. ความรู้สึกปลอดภัยทางจิต ซึ่งจะสร้างได้ด้วยกระบวนการที่สัมพันธ์กับสามอย่างคือ

1.1 ยอมรับในคุณค่าของแต่ละบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไขครู พ่อแม่ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กต้องยอมรับในความสามารถของเด็กแต่ละคน และเชื่อมั่นในตัวเด็กอย่างไม่มีเงื่อนไข ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เริ่มเรียนรู้ว่าตนสามารถจะเป็นอะไรก็ได้ การที่พ่อแม่หรือครูมี ข้อจำกัดต่าง ๆ ไม่มากนัก ทำให้เด็กสามารถค้นพบสิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณค่าหรือมีความหมายสำหรับตน กล้าที่จะลองและสร้างความสำเร็จใหม่ ๆ ให้แก่ตนเองและทำได้เองโดยไม่มีใครกระตุ้น กล่าวอีกอย่าง หนึ่งก็คือ เขากำลังมุ่งไปสู่การคิดแบบสร้างสรรค์

1.2 สร้างบรรยากาศที่ไม่ต้องการวัดผลและประเมินผลจากภายนอก เมื่อไม่มีการวัด ผลและประเมินจากภายนอกหรือจากมาตรฐานอื่น ๆ ก็จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ เป็นตัวของ ตัวเอง และกล้าแสดงออกทั้งความคิดและการกระทำอย่างสร้างสรรค์ได้ โดยทั่วไปการวัดผลมักจะ หมายถึงการข่มขู่ ทำให้เด็กกลัว ซึ่งมักจะทำให้เกิดความต้องการที่จะปกป้องตนเอง และมักจะหมายความว่าผลของการกระทำบางส่วนจะถูกปฏิเสธว่าไม่รู้ แต่ถ้าไม่มีการประเมินผลโดยใช้เกณฑ์จากภาย นอกแล้ว เด็กสามารถที่จะเปิดใจกว้างต่อประสบการณ์ของตนเอง ยอมรับในสิ่งที่ตนเองทั้งชอบและไม่ ชอบ ยอมรับในธรรมชาติของวัตถุ และปฏิกิริยาตอบสนองของตนที่มีต่อวัตถุนั้น เด็กจะเริ่มรู้จัก ประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งหมายถึงว่าเด็กกำลังก้าวไปสู่การสร้างความรู้สึกริคิดอย่างสร้างสรรค์

1.3 ความเข้าใจซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างความรู้สึกลปลอดภัยสำหรับประการ สุดท้าย ถ้าเราบอกใครสักคนว่าเรายอมรับเขาแต่เราไม่รู้อะไรในตัวเขาเลย จะแสดงให้เห็นว่าเป็นการ ยอมรับอย่างตื้น ๆ แต่ถ้าเราเข้าใจเขา เห็นใจเขา และเข้าใจความรู้สึกของเขา เข้าไปสู่โลกส่วนตัวของ เขาและมองมันอย่างที่เขา มองและยังคงยอมรับเขาอยู่ จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกปลอดภัย บรรยากาศ อย่างนี้จะทำให้เขายอมรับตัวของเขาจริง ๆ และการแสดงออกต่าง ๆ ของเขารวมทั้งการสร้างสรรคสิ่ง แปลกใหม่ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโลกของเขาด้วย

2. ความเป็นอิสระทางจิต เมื่อครู พ่อแม่ และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กยอมรับใน

การแสดงออกอย่างอิสระของเด็กแต่ละคน นั้นเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แล้ว การยอมรับนี้เป็นการให้อิสระภาพแก่ทุกคนในการที่จะคิด รู้สึก เป็นอะไรก็ตามที่อยู่ในตัวเขา เป็นการส่งเสริมความเปิดเผย และการแสดงออก และวิธีการรับรู้การสร้างสังกัดและความหมายโดยตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความคิดสร้างสรรค์

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) กล่าวว่าไว้ว่าความภูมิใจของเด็กเกิดขึ้นจากการที่เด็กได้สร้างผลงานขึ้นมาแล้ว ได้รับคำชมเชยและการให้กำลังใจจากครู ผู้ปกครอง ความภูมิใจ และความภาคภูมิใจโดยการชมเชย และให้กำลังใจแก่เด็ก เช่นเดียวกับสุพล บุญทรง (2523) ที่กล่าวว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นวัยที่ต้องการความสำเร็จ ความภาคภูมิใจเป็นที่ยอมรับกันว่าการให้การศึกษา ทางศิลปศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้แก่เด็ก เพราะศิลปศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กได้มีพัฒนาการทั้งทางสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคม อย่างกว้างขวางที่สุด จากการศึกษาและวิจัยพบว่าธรรมชาติของเด็กจะมีความต้องการที่จะแสดงออกกันทุกคนเพียงแต่ต้องการได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมจากผู้ปกครอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พ่อแม่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ไม่เพียงแต่การปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ในขั้นสูงขึ้นไป พ่อแม่จะต้องส่งเสริมให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต สนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถ ความคิดเห็น ตลอดจนยอมรับการตัดสินใจของเด็ก นอกจากนั้นพ่อแม่จะต้องมีวิธีการกระตุ้นความสนใจของเด็กในเรื่องการแสดงออกทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ให้มากขึ้น สนับสนุนให้เด็กช่วยเหลือตนเอง และให้กำลังใจ ชมเชย และสามารถสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างดี เหล่านี้นับว่าเป็นการส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้สูงขึ้น กล่าวโดยสรุปเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะมีลักษณะเป็นผู้นำและสามารถให้ผลิตผลใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตลอดจนสามารถคิดค้นวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เหมาะสมในสภาพสังคมปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศชาติกำลังต้องการบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาให้สำเร็จและนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้วิชาศิลปะศึกษาของนักเรียน พอจะรวบรวมได้ดังนี้

อัชชา แสงอสนีย์ (2515 : 67) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่ได้รับการสอนศิลปะตามแนวเก่าและแนวใหม่ จากการวิจัยมีข้อสรุปสำหรับผู้ปกครองควรเอาใจใส่ในการพัฒนาการทางด้านศิลปะของบุตรหลานให้มากขึ้น ไม่ควรคิดว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญ เพราะถ้าเด็กได้รับการสอนศิลปะอย่างไม่ถูกวิธี หรือสอนตามแนวเก่าแล้ว การสอนดังกล่าวอาจหยุดยั้งการพัฒนาการทางศิลปะของบุตรหลานท่านได้ ดังผลจากการวิจัยครั้งนี้อาจทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ อันอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ถ้าเด็กได้เรียนศิลปะศึกษาโดยวิธีที่ถูกต้องแล้ว เด็กจะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระบายอารมณ์ได้เป็นอย่างดีแทนที่จะไประบายอารมณ์โดยการทำความผิดอย่างอื่น

จรรยา สุวรรณทัต (2522 : 40) ได้ทำการศึกษาถึงสาเหตุที่ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองขาดเหตุจูงใจและประสบการณ์ด้านการศึกษาลึกลับ ความกระตือรือร้น และมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ทำให้เกิดการละเลยบุตรหลานขาดความสนใจ ขาดความสามารถที่จะช่วยเหลือเด็กทางการเรียน ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กมีผลการเรียนต่ำ

สาตินี บุโรตม (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างแบบฝึกหัดวาดภาพ เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับบิดามารดา ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กทุกคน ควรตระหนักว่าการจัดบรรยากาศเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งนี้ เพราะความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ในภาวะที่ผู้เรียนมีความเป็นอิสระ ทั้งในการคิดและแสดงออกต่าง ๆ โดยพยายามตอบข้อซักถาม ที่เด็กสงสัยให้เหมาะสมกับวัยเด็กและฝึกให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็น มีความมั่นใจ และเป็นตัวของตัวเอง

อนงค์ หงสา (2528 : 109-110) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และเจตคติของผู้ปกครอง เกี่ยวกับหลักสูตรกับการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยใช้ตัวอย่างประชากรเป็นผู้ปกครอง 530 คน ครู 40 คนและนักเรียน 48 คน ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของตนเองในการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยคิดว่าผลการเรียนของนักเรียนขึ้นอยู่กับการสอนของครูแต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ละเลยมิได้ส่งเสริมการเรียนรู้เท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นอันดับแรก การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียนจึงมีความสำคัญลดน้อยลง

ชูจิตต์ วัฒนารมย์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณค่าของกิจกรรมศิลปะศึกษาต่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูศิลปะศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะศึกษา ได้สรุปว่า ครูศิลปะศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะศึกษาเห็นว่า กิจกรรมศิลปะศึกษาประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การเขียนภาพระบายสี ส่วนใหญ่มีคุณค่ามาก ในการส่งเสริมด้านความรู้ทางศิลปะเทคนิคการทำงานศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางอารมณ์ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

อุทัยวรรณ บัวผัน (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย ได้สรุปอภิปรายไว้ดังนี้

เมื่อเปรียบเทียบความสามารถทางศิลปะของนักเรียน ตามลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูแล้วปรากฏว่ากลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีคะแนนความสามารถทางศิลปะสูงที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยอันมีบรรยากาศการยอมรับให้เด็กแสดงความคิดเห็นและส่งเสริมการแสดงออก ทำให้เด็กมีความเชื่อมั่น กล้าคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออกทางศิลปะของเด็กเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันนั้น บิดามารดาและผู้ปกครองมักจะมุ่งหวังให้เด็กแสดงความสามารถเพื่อฟังและทำตามคำสั่ง ความต้องการของผู้ใหญ่ ทำให้เด็กไม่กล้าตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็น ไม่เป็นตัวของตัวเองและขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับบิดามารดาหรือผู้ปกครองไว้ดังนี้

1. บิดามารดาหรือผู้ปกครองควรตระหนักถึงบทบาทของตนในการส่งเสริม การแสดงออกทางศิลปะของเด็ก โดยให้ความสนใจอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความเอาใจใส่ ช่วยจัดสิ่งแวดล้อม

ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการแสดงออกทางศิลปะได้เหมาะสมกับวัย

2. บิดามารดาควรให้ความสนใจ และส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะของเด็กชายด้วยการกระตุ้นให้มีประสาทสัมผัสเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น ให้เป็นคนช่างสังเกต ได้มีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติ ต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือส่งเสริมให้เขามีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3. รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตรควรจัดการอบรมหรือจัดพิมพ์เอกสารเพื่อเผยแพร่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับบทบาทของบิดามารดาหรือผู้ปกครองในการส่งเสริมการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ๆ โดยจำกัดเป็นโครงการอบรมเรื่องการเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกันไป

สุวัทนา แก้วสุวรรณ (2532 : 146-147) ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครู และนักเรียน ผลการศึกษาพบว่าผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน การเอาใจใส่ติดตามการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างใกล้ชิด การเอาใจใส่ดูแลเด็กเดือนให้การอบรมนักเรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองที่มีการศึกษาไม่สูงมักขาดประสบการณ์ทางการศึกษาจะไม่ค่อยเห็นความสำคัญที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

ผุสดี เรืองศรีมัน (2533) ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีปัญญาเลิศและความสามารถพิเศษ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งความสามารถพิเศษนี้ รวมถึงความสามารถพิเศษเฉพาะด้านศิลปะด้วย คือ บิดามารดา โดยมีบทบาท ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดู คือตอบคำถามของบุตรด้วยความอดทน ส่งเสริมให้บุตรคิดด้วยตนเองรับฟังความคิดเห็นของบุตร ให้กำลังใจและชมเชยบุตร เลี้ยงดูบุตรด้วยความรักและเอาใจใส่

2. การส่งเสริมด้านการเพิ่มความรู้และประสบการณ์ คือ อ่านหนังสือให้บุตรฟังเป็นประจำเมื่ออยู่ในวัยเด็ก จัดหาผู้เชี่ยวชาญมาสอนเพิ่มเติม พาบุตรไปชมนิทรรศการและการแข่งขัน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับผลงานของบุตร

3. การส่งเสริมด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ คือ จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องเล่น และหนังสือที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถพิเศษของบุตร จัดห้องหรือมุมส่วนตัวให้แก่บุตร

วิรัตน์ คุ่มคำ (2535 : 87) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนวิชาศิลปะศึกษาด้วยกลวิธีระดมสมอง จากผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศของการเรียนที่เป็นประชาธิปไตย ส่งเสริมให้เด็กได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ นั้น สามารถช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาสูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาต่าง ๆ พบว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กจะได้รับการส่งเสริมเมื่ออยู่ในภาวะที่มีความเป็นอิสระในการแสดงออก

สุชาติ สถาวร (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ จากผลของการวิจัยสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองของนักเรียนเพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กประสบผลสำเร็จ ในด้านที่เด็กถนัดและสนใจ พร้อมทั้งได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะศึกษาอย่างเต็มที่ไว้ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้และติดตามข่าวสาร ข้อมูลที่เกี่ยวกับศิลปะบ้างพอสมควร
2. ให้การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนศิลปะศึกษาในโรงเรียนให้ทัดเทียมกับวิชาอื่น ๆ
3. ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ลูกหลานของตนเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะเมื่อมี

โอกาส

วิไลลักษณ์ คัมภีรานนท์ (2537 : 86) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ผ่านการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา กับที่เข้าศึกษาตามเกณฑ์ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลจากการวิจัยได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะ ในด้านของผู้ปกครองไว้ดังนี้ จากผลการวิจัยเป็นข้อยืนยันได้ว่า ประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับจากการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เข้าศึกษาตามเกณฑ์ปกติ แต่สำหรับผู้ปกครองที่ไม่สามารถส่งบุตรหลาน เข้ารับการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้ ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการเตรียมบุตรหลานในช่วงวัยดังกล่าวโดยผู้ปกครองดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ควรฝึกให้เด็กรู้จักใช้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด เพราะจากการที่เด็กได้ช่วยเหลือตนเองตามวัยของตนนั้น จะทำให้เด็กพัฒนาความเชื่อมั่น เด็กจะรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะที่ดีทางด้านความคิดสร้างสรรค์ เพราะเด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง จะสามารถทำงานได้สำเร็จ ดังนั้นจึงควรฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองได้ตามวัย ผู้ปกครอง ควรให้โอกาสเด็กได้ฝึกฝนสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองให้มากที่สุด

2. ควรฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต โดยปกติเด็กจะสังเกต มองดู และสำรวจสิ่งที่อยู่แวดล้อมตัวเด็กอยู่แล้ว ผู้ปกครองควรมีหน้าที่จัดสื่อหรือสิ่งเร้า หรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาด้านการสังเกตให้มากที่สุด เช่น จัดหาสิ่งของที่มีสี รูปร่างน่าสนใจ หรือชี้แนะให้เด็กรู้จักสิ่งของต่าง ๆ ที่มีลักษณะเด่น เช่น ลักษณะเด่น ๆ ของสัตว์แต่ละอย่าง เช่น ช้างมีงวง กระจ่างมีหูยาว ๆ เมื่อเด็กเห็นเพียงส่วนที่เด่นก็สามารถมองได้ว่าเป็นภาพอะไร

3. ควรฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต โดยการตอบคำถามของเด็กอย่างมีเหตุผลและด้วยความเต็มใจ ไม่แสดงท่าเบื่อหน่ายหรือดูเวลาที่เด็กถามคำถาม เพราะถ้าเด็กถูกดูบ่อย ๆ เด็กก็จะไม่ถามอีกต่อไปเพราะเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรทำอย่างยิ่ง

4. ควรให้โอกาสเด็กในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับครอบครัวและให้โอกาสเด็กตัดสินใจในเรื่องหนึ่งเรื่องใดด้วยตนเองด้วยความพึงพอใจ เพื่อเป็นการฝึกให้เด็กเป็นคนกล้าคิด กล้าแสดงออก และสามารถตัดสินใจได้ ผู้ปกครองเพียงแต่ให้ความคิดเห็นแนะแนวทาง เพื่อช่วยให้เด็กมีข้อมูลเพียงพอ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

5. ผู้ปกครองควรจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ในการพัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น บรรยากาศที่เป็นอิสระ ไม่เคร่งครัดหรือเคร่งเครียดจนเกินไป นอกจากนี้ควรจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ สถานที่ที่เด็กจะทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนหนังสือ สมุด ดินสอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยสนองความต้องการและความสนใจของเด็กเพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นอย่างดี

งานวิจัยต่างประเทศ

แอนโทนอนอฟสกี (Antonovsky, 1958) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบให้ความรัก แบบเรียกร้องจากเด็ก และแบบจำกัดสิทธิของเด็กกับพฤติกรรมที่แสดงออก ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กที่สังเกตได้จากการเล่นที่แปลกใหม่ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสดงความรักของมารดา โดยการอุ้มการเล่นด้วยและการปกป้องดูแลของมารดา การที่ความคิดสร้างสรรค์สัมพันธ์กับการแสดงความรักของมารดานั้น เพราะการแสดงความรักเป็นการเอาใจใส่เด็ก ทำให้เด็กได้รับความอบอุ่น ปลอดภัย ซึ่งทำให้เด็กกล้าแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ก่อให้เกิดการพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์

วอลเตอร์ (Walter, 1960 : 127) และคณะ ได้ศึกษาสาเหตุของการที่บุคคลมีพฤติกรรมขัดกับสังคม สาเหตุหนึ่งจากทางด้านจิตวิทยาคือความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. การทอดทิ้ง เด็กที่รู้สึกตัวว่าถูกทอดทิ้งจะมีปฏิกิริยาตอบโต้เพื่อประท้วงประชัน พ่อแม่ เพื่อดึงดูความสนใจโดยการทำคามผิด เป็นการตำหนิลงโทษบิดามารดาทางอ้อม เด็กจะเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อบิดามารดา

2. การตามใจมากเกินไปจนเกินขอบเขต เด็กจะมีลักษณะคล้ายทารก ไม่บรรลุนิติภาวะทางอารมณ์ ชอบทำตามความพอใจของตนเอง ไม่รู้จักยับยั้งความต้องการ ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้และจะมีปฏิกิริยาเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม

3. การขาดแบบอย่างที่จะยึดถือได้ เด็กที่จะเติบโตมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขจะต้องมีการศึกษาตัวอย่างที่ดีจากบุคคลอื่น เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เด็กที่ขาดการเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง จะไม่มีแบบอย่างที่ดีที่ตนจะเลียนแบบหรือเด็กที่พ่อแม่ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี และเด็กที่พ่อแม่ต้องการให้เด็กเป็นอย่างที่เด็กไม่สามารถเป็นได้ จะทำให้เด็กเกิดความยุ่งยากใจไม่สามารถทำตามแบบอย่างได้

เมเยอร์แบงค์ (Majoribanks, 1972) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ความคาดหวังของผู้ปกครอง สภาพแวดล้อมและระดับฐานะทางสังคมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอายุ 11 ขวบ จำนวน 185 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือแบบสอบถามทางสมองเบื้องต้น (Primary Mental Ability) สำหรับนักเรียนและแบบสอบถามซึ่งใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ผลการศึกษาเรื่องนี้ปรากฏว่านักเรียนที่ผู้ปกครองให้การส่งเสริมการเรียน มีการเตรียมโครงการในการเรียนของเด็ก เห็นความก้าวหน้าของเด็ก และเห็นความสำคัญในการศึกษาตลอดจนมีความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับโรงเรียนจะมีคะแนนจากแบบสอบถามสมองเบื้องต้น (Primary Mental Ability) สูง

บลัย (Blai, 1985) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่สำคัญของผู้ปกครองในด้านส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาของนักเรียน ผลการวิจัยเสนอแนะเป็นแนวทางดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงวิธีการสื่อสารของผู้ปกครองกับบุตรหลาน
2. เพื่อช่วยให้นักเรียนบรรลุความเป็นอิสระ โดยความมีระเบียบวินัยในตนเอง
3. เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความร่วมมือของผู้ปกครองในการเรียนของบุตรหลานในด้าน

การอ่าน เลขคณิต วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปะสร้างสรรค์ สุขศึกษา และพลศึกษา

4. ตระหนักถึงความไม่สามารถในด้านการเรียนรู้
5. ร่วมมือกับบุตรหลานในการเรียนรู้สู่การอ่าน
6. ป้องกันความล้มเหลวของการศึกษาของโรงเรียน
7. ร่วมมือกับบุตรหลานให้ได้รับประโยชน์จากการทำการบ้าน

ซาฟรานสกี (Safrański, 1994) ได้ศึกษาค้นคว้าวิธีการปรับปรุงทัศนคติของนักเรียนและผู้ปกครอง ที่มีต่อการเรียนทัศนศิลป์ ในชุมชนนอกเมืองชิคาโก ผลการวิจัยค้นพบว่า นักเรียนและผู้ปกครองส่วนใหญ่คิดว่า วิชาศิลปะศึกษาเป็นเพียงวิชารองมีใช้วิชาหลักที่สำคัญ ส่วนใหญ่คิดว่า การเรียนศิลปะศึกษามุ่งเน้นเพียงเพื่อความเพลิดเพลินผ่อนคลาย ดังนั้นทางโรงเรียนควรต้องหาวิธีการปรับปรุงหลักสูตรศิลปะศึกษา ให้มีความสำคัญเด่นเท่าเทียมวิชาอื่น ๆ และวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนที่ได้ผลดี วิธีหนึ่งคือ การปรับปรุงวิธีการรายงานผลการเรียนศิลปะศึกษา ไปให้ผู้ปกครอง ในการรายงานผลการเรียน ครูศิลปะศึกษา ไม่ควรให้เกรดไปอย่างเดียว ควรจะแนบแบบประเมิน เพื่อผู้ปกครองจะได้ทราบ พัฒนาการทางศิลปะศึกษาของเด็กด้านต่าง ๆ อย่างละเอียด อันจะเป็นการช่วยกระตุ้น ให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงการเรียนของบุตรหลานของตน

เบ็คซกาลา, ไมเคิลและจอห์น (Beczka, Michael and John, 1997) ได้ศึกษาการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหลักสูตรศิลปะศึกษา ที่มีผลต่อโครงสร้างหลักสูตรส่วนรวมทั้งหมด ปัจจุบันนักการศึกษาผู้นำทางการเมือง ผู้นำทางธุรกิจ รวมทั้งผู้ปกครองสมัยใหม่ ให้ความสนใจและความสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะศึกษา บุคคลชั้นนำเหล่านี้ต้องการตรวจสอบดูว่า หลักสูตรศิลปะศึกษาเป็นที่ยอมรับ อยู่ในระดับใด และควรได้รับการพัฒนาการเรียนการสอนอยู่ในระดับที่สมควรจะเป็น งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหลักสูตรศิลปะศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรรวมทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรและประสบการณ์ทางศิลปะเป็นที่ยอมรับว่ามีบทบาทสำคัญในระดับสูง ประสบการณ์ทางศิลปะมีคุณค่าต่อผู้เรียนและช่วยส่งเสริมการเรียนวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร และอุปสรรคสำคัญในการสนับสนุนหลักสูตรศิลปะศึกษา คือ เรื่องงบประมาณ ทำให้การส่งเสริมศิลปะศึกษาไม่เป็นไปดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยสมบูรณ์

จากเอกสารและผลงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตทุก ๆ ด้าน แต่ถ้าเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาตามวิถีทางของผู้ใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงพัฒนาการ วุฒิภาวะ ความต้องการของเด็กหรือไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ทั้งยังขาดการกระตุ้น สนับสนุน ขาดการส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ จากพ่อแม่และผู้ปกครอง จะทำให้คุณค่าของการแสดงออกในตัวเด็ก และคุณค่าของกิจกรรมศิลปศึกษาที่มีอยู่ลดค่าลงไป และจะเกิดปัญหาต่อพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง